Reguleren?

Yes we can..!

Barack Obama, 44e president van de Verenigde Staten:

"It's important for cannabis legalization to go forward because it's important for society not to have a situation in which a large portion of people have at one time or another broken the law and only a select few get punished'

´We should follow the science as opposed to ideology on this issue´

Verbond voor Opheffing
van het Cannabisverbod

Verbond voor Opheffing van het Cannabisverbod

Lodewijk Napoleonplein 14
5616 BA Eindhoven

www.voc-nederland.org
Twitter: @vocnederland
info@voc-nederland.org

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord . . . . . pagina 5
waarom deze nota?

1: Internationale ontwikkelingen . . . . . pagina 7-9
verdragen uitgewerkt

2: Het ministerie en het onderzoek naar de feiten . . . . . pagina 11-17
van '*cherry picking*' tot 'boerenbedrog'

3: Het *Joint Regulation* manifest en het draagvlak voor regulering . . . . . pagina 19
pleidooi van 59 burgemeesters

4: Enige medische aspecten van regulering . . . . . pagina 21
cannabis als relatief onschadelijk

5: Effecten van repressief beleid . . . . . pagina 23-27
dweilen met de kraan open

6: De partijen aan het woord . . . . . pagina 29
woordvoerders in het dossier

7: Joint Regulation update . . . . . pagina 31
Lijst van 59 gemeenten die het manifest steunen

8: Noten . . . . . pagina 32-34

"Het is eigenlijk wel mooi als je zegt: een krappe meerderheid, daar kunnen we niet mee volstaan, we moeten echt een royale meerderheid voor onze plannen hebben. Uiteindelijk is democratie ook: niet met de krapst mogelijke meerderheid je zin doorzetten, maar met een zo breed mogelijk draagvlak goede plannen neerzetten. Daar zou ik het kabinet graag toe willen aanmoedigen."

Kees van der Staaij, fractievoorzitter Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP) in de Tweede Kamer, *NPO Nieuws, 19 maart 2015*

Sinds de verkiezingen van 2012 is er een substantiële minderheid van 73 zetels vóór regulering van cannabis en een krappe meerderheid van 77 zetels tegen

LEDEN VAN DE STATEN GENERAAL,

Bij deze bieden wij U, ter gelegenheid van de aanvang van het parlementaire jaar, een update aan van actuele ontwikkelingen in het cannabis-dossier.

In het politieke debat over cannabis komen twee argumenten steeds terug: regulering is niet mogelijk vanwege internationale verdragen en niet zinvol omdat 80% van de teelt voor export is bestemd. In dit bidbook wordt aangetoond dat beide beweringen -en een aantal andere- geen steek (meer) houden.

Door het uitblijven van regulering zet de wildgroei aan criminaliteit door. Politie en justitie 'dweilen met de kraan open', omdat de criminaliteit wordt veroorzaakt door het in wezen criminogene beleid dat de paradox van 'de achterdeur' handhaaft.

En waarom dit alles? Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu constateerde in 2009 dat cannabis veel minder schadelijk is dan tabak en alcohol. In de RIVM ranking, in opdracht van volksgezondheidsminister Klink (CDA), staat cannabis op de elfde plaats, terwijl alcohol en tabak op plaats drie en vier staan, direct na crack en heroïne. Dit zou op zich al aanleiding mogen zijn voor heroverweging van het veelal op emoties in plaats van op feiten gebaseerde, repressieve cannabisbeleid.

Het argument dat verdere regulering van cannabis zou worden belemmerd door de internationale verdragen wordt ook door de huidige minister van V&J wel gebezigd. De recente geschiedenis toont echter aan dat deze verdragen voor een reeks Europese en Zuid-Amerikaanse staten geen beletsel hebben gevormd om cannabis te reguleren of zelfs legaliseren. Met name het feit dat zelfs in de VS, ooit *Urheber* van de '*War on Drugs*', nu met morele en feitelijke steun van president Obama succesvolle experimenten met regulering lopen, zou het kabinet er toe moeten brengen dit argument eens grondig te herzien.

Daarbij wijzen we er op dat in de Tweede Kamer, zowel in de huidige als in recent gepeilde virtuele samenstelling, een substantiële minderheid voorstander is van regulering, al dan niet experimenteel. Het gaat om 73 vóór- en 77 tegenstanders. Aangetekend zij hierbij dat het breed erkende 'staatkundig geweten' van de Kamer, SGP fractievoorzitter Kees van der Staaij, recent het standpunt naar buiten bracht dat binnen een democratie een -in zijn aard toevallige- meerderheid binnen de volksvertegenwoordiging in zijn beleid niet voorbij mag gaan aan de gerechtvaardigde belangen van een substantiële minderheid.

Nu er bij de Raad van State een initiatief wetsvoorstel ligt over regulering van cannabis, wordt het zaak dat de krapst mogelijke meerderheid niet automatisch tegen stemt, maar serieus in gaat op de argumenten. Die zijn ook te vinden in het manifest *Joint Regulation*, een dringend pleidooi voor wijziging van het beleid, van uitzichtloze repressie naar doelmatige regulering. Dit manifest wordt inmiddels ondersteund door 59 gemeentes, van Amsterdam tot Maastricht, die samen ruim 79 procent van alle coffeeshops in ons land herbergen.

Te hopen valt dat met het aantreden van de nieuwe V&J bewindslieden nieuwe kansen ontstaan voor serieuze herbezinning op het tot nu toe gevoerde repressieve cannabisbeleid.
Moge Uw Kamer hieraan een krachtige impuls geven.

Namens het Verbond voor Opheffing van het Cannabisverbod,

Henk Poncin
Voorzitter

The New York Times

27 - 07 - 2014

Repeal Prohibition, Again

By THE EDITORIAL BOARD

It took 13 years for the United States to come to its senses and end Prohibition, 13 years in which people kept drinking, otherwise law-abiding citizens became criminals and crime syndicates arose and flourished. It has been more than 40 years since Congress passed the

Maak, opnieuw, een einde aan Prohibitie

Het kostte de Verenigde Staten dertien jaar om bij zinnen te komen en een einde te maken aan de Drooglegging (Prohibition), dertien jaren waarin mensen bleven drinken, verder gezagsgetrouwe burgers criminelen werden en criminele organisaties ontstonden en opbloeiden. Het is ruim veertig jaar geleden sinds het Congres het huidige verbod op cannabis invoerde, met grote schade aan de samenleving als gevolg, alleen om een middel te verbieden dat veel minder gevaarlijk is dan alcohol.

De federale overheid moet het verbod op cannabis opheffen.

Wij zijn tot die conclusie gekomen na een groot aantal discussie binnen de hoofdredactie van de Times, geïnspireerd door een snel groeiende beweging in de staten om cannabiswetten te hervormen.

Er zijn geen perfecte antwoorden op de gerechtvaardigde bezorgdheid van mensen over gebruik van cannabis. Maar zulke antwoorden zijn er evenmin voor tabak of alcohol, en wij geloven dat op elk niveau -effecten op de gezondheid, impact op de samenleving en de juridische aspecten- nationale legalisering de voorkeur verdient. (…)
Er is een eerlijk debat onder wetenschappers over de gezondheidseffecten van cannabis, maar wij geloven dat het bewijs overweldigend is dat verslaving en afhankelijkheid relatief kleine problemen zijn, vooral vergeleken met alcohol en tabak. Het met mate gebruiken van cannabis lijkt geen risico te vormen voor gezonde volwassenen. Beweringen dat cannabis een opstapje is naar gevaarlijkere drugs zijn even denkbeeldig als de "Reefer Madness" beelden van moord, verkrachting en zelfmoord. (...)

Het opzetten van systemen voor het reguleren van de productie, verkoop en marketing zal complex zijn. Maar die problemen zijn op te lossen, en zouden al lang geregeld zijn als we ons als land niet hadden vastgeklampt aan de beslissing om van productie en gebruik van cannabis een federale misdaad te maken. (…)

Het is meer dan hoog tijd om deze versie van Prohibitie in te trekken.

'Sinds de eerste cannabiswinkels op 1 januari 2014 open gingen heeft de staat geprofiteerd van een daling van de criminaliteit, een daling van het aantal dodelijke verkeersongelukken, een stijging van belastinginkomsten en economische output van de legale cannabisverkoop en een toename van het aantal banen. Meer dan acht miljoen dollar is vrijgemaakt voor voorlichting aan de jeugd en drugspreventie.'
'Marijuana Legalization in Colorado: One-Year Status Report', Drug Policy Alliance, juli 2014

1: INTERNATIONALE ONTWIKKELINGEN

Verenigde Staten
Sleutelfiguur in de internationale ontwikkelingen op het gebied van cannabis is in toenemende mate de Amerikaanse president Barack Obama, die zich meermaals positief heeft uitgelaten over de legalisering van cannabis in verschillende staten. Op 22 januari 2015 verklaarde Obama: 'Wat we nu zien is dat Colorado en Washington door middel van referenda experimenteren met legale cannabis... Naar mijn inschatting zullen we meer staten gaan zien die hier naar gaan kijken.' In een interview met The New Yorker zei Obama eerder over de legalisering in Colorado en Washington State: 'Het is belangrijk dat dit door gaat, want het is belangrijk voor de samenleving om geen situatie te hebben waarin een groot deel van de mensen op enig moment de wet heeft overtreden, terwijl maar een klein deel van hen wordt gestraft.'

Domino effect
De doorbraak leidt binnen en buiten de VS tot een domino effect. In november 2014 stemde een meerderheid van de kiezers in Alaska, Oregon en Washington DC voor legalisering van cannabis in hun staat. Het aantal staten met legale medicinale cannabis blijft groeien; bij het ter perse gaan van dit bidbook zijn het er 24. In een groot aantal staten wordt daarnaast gewerkt aan 'ballot initiatives' om de plant te legaliseren bij de presidentsverkiezingen van 2016. De resultaten in de eerste twee staten die cannabis hebben gelegaliseerd zijn dan ook zonder uitzondering positief. De criminaliteit en het cannabisgebruik onder minderjarigen daalt, het aantal verkeersongevallen en overdoses met legale drugs daalt. Er zijn honderden witte banen gecreëerd en er is voor miljoenen aan belasting geïncasseerd, waarvan een flink deel is geïnvesteerd in op jongeren gerichte voorlichting en preventie.

Zuid Amerika
Uruguay werd in 2013 het eerste land in de moderne geschiedenis dat cannabis op nationaal niveau legaliseerde. President Jose Mujica haalde er de wereldpers mee. De voorbeelden van Uruguay en de Noord-Amerikaanse staten die cannabis hebben gelegaliseerd leiden in Zuid Amerika tot een ommekeer in het politieke en maatschappelijk debat over cannabis en de war on drugs. Juist in deze regio ontwricht de drugsoorlog nu al decennia lang complete samenlevingen. Verschillende regeringsleiders, onder wie die van Mexico, Columbia en Guatemala, hebben gepleit voor legalisering van cannabis. In Chili ligt een wet klaar om cannabis te decriminaliseren en is teelt voor persoonlijk medicinaal gebruik al toegestaan.

Jamaica
De Jamaicaanse Senaat nam op 7 februari 2015 een wet aan die cannabis verregaand decriminaliseert. Sinds 15 april geldt bezit tot twee ounce (zo'n zestig gram) als een overtreding waarvoor ten hoogste een kleine boete (zo'n $5) kan worden opgelegd. Teelt tot vijf planten per huishouden is voor iedereen toegestaan. Minister van justitie Mark Golding omschreef de historische wetswijziging als 'long overdue'.

Spanje
Binnen Europa loopt Spanje voorop in pragmatisch en progressief gericht cannabisbeleid. De Cannabis Social Club (CSC), waarbij collectief cannabis wordt geteeld voor de leden, heeft sinds 2001 een hoge vlucht genomen. Op dit moment zijn honderden CSC's actief in Spanje, met concentraties in Catalonië en Baskenland. Barcelona telt meer CSC's dan onze hoofdstad coffeeshops en wordt wel 'The New Amsterdam' genoemd. Van een waterdichte wettelijke regulering is -nog- geen sprake, de clubs functioneren op basis van jurisprudentie. Op regionaal niveau proberen commissies met politici en vertegenwoordigers van de CSC's tot een wettelijke regulering te komen. In de zomer van 2014 hield de politie van Barcelona een actie. 145 CSC's werden gecontroleerd, vijftig werden gesloten. Deze uitkomst toont aan dat clubs die zich aan de regels houden niets te vrezen hebben van de overheid.

Logo van de eerste CSC van België:
Trekt Uw Plant in Antwerpen

'The United Nations is not a straight-jacket for member states. And the drug control conventions are not providing for any sanctions. They are built on the principle of the good will and compliance with international law. It's up to each government to decide whether they are complying or not complying with the provisions of international law.'

Yury Fedotov, als executive director United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) hoogst verantwoordelijke voor het VN drugsbeleid, persconferentie Wenen, maart 2014

België
Sinds 2010 is in Antwerpen Cannabis Social Club Trekt Uw Plant actief, in Hasselt opereert sinds 2014 de Mambo Social Club. De eerste is twee keer in hoger beroep vrijgesproken, de tweede wordt op dit moment vervolgd. Zelfs de Nederlandse criminoloog Cyrille Fijnaut en zijn Belgische collega Brice de Ruyver, eens fervente voorstanders van repressief cannabisbeleid, pleiten sinds een tijdje voor de Cannabis Social Club als ideale vorm tussen een verbod en volledige legalisering. Tegen De Standaard verklaarde De Ruyver in oktober 2014: 'We kunnen de evoluties rondom ons niet negeren. In de VS kiezen steeds meer staten voor legalisering. In Portugal zijn alle illegale drugs voor eigen gebruik sinds 2001 gedecriminaliseerd. In Spanje zijn er meer dan 700 'cannabis social clubs'. Ook in ons land zijn er een paar. Je kan moeilijk doen alsof ze er niet zijn.'

Portugal
Voordat Portugal in 2001 gebruik en bezit van een gebruikershoeveelheid van alle drugs legaliseerde, werden felle bezwaren geuit: het drugsgebruik zou -vooral onder de jeugd- exploderen, Lissabon zou de junkiehoofdstad van Europa worden en Portugal het lachertje van de EU. Niets van dit alles gebeurde. Integendeel: problematisch drugsgebruik nam af, gezondheidsschade gerelateerd aan drugsgebruik daalde en de druk op het justitiële systeem werd significant verlicht. Teelt en verkoop van cannabis zijn nog steeds verboden, maar het is duidelijk dat Portugal open staat voor verdere regulering.

Duitsland
Traditioneel verschilt het cannabisbeleid in Duitsland per deelstaat, waarbij in grote delen van het land een de facto gedoogbeleid wordt gevoerd. Op nationaal niveau zijn het vooral De Groenen die het debat over legalisering op de agenda houden. Claudia Roth, vicevoorzitter van het Duitse parlement en Grüne boegbeeld, raakte een gevoelige snaar in een interview met Die Welt van 8 februari 2015: 'Ik kom uit Beieren en als je het principe van rechtsgelijkheid hanteert, dan wordt het de hoogste tijd voor de legalisering van cannabis. Ik bedoel, het Oktoberfest is een open drugs scene met zes miljoen mensen die zich bedrinken.' De voor drugsbeleid verantwoordelijke bewindspersoon, Marlene Mortler (CSU), wil de toegang tot cannabis voor medicinale gebruikers verbeteren, verklaarde zij begin februari. Een wetswijziging wordt nog dit jaar verwacht. Mortler sprak zich wel uit tegen algehele legalisering van cannabis.

Harm reduction
Uit voorgaand overzicht blijkt dat het nationale beleid in een toenemend aantal landen niet meer primair wordt getoetst aan de internationale verdragen, maar gebaseerd is op pragmatisme, harm reduction en evidence-based beleid. Nederland ging hen daar in feite in voor, door het inmiddels decennia lang van kracht zijnde gedoogbeleid voor coffeeshops, bezit van maximaal vijf gram cannabis en thuisteelt van maximaal vijf planten, beide voor persoonlijke consumptie. Wellicht ten overvloede: consumptie van cannabis door meerderjarigen is in Nederland legaal.

'Internationaal recht en cannabis'
Op 15 mei 2014 vond in de Tweede Kamer een rondetafelgesprek plaats naar aanleiding van het rapport 'Internationaal recht en cannabis', dat in opdracht van het ministerie van Veiligheid en Justitie door onderzoekers van de Universiteit Nijmegen is opgesteld. Voor- en tegenstanders moesten, met de Nijmeegse onderzoekers, toegeven dat er geen enkel juridisch valide argument bestaat om op basis van de verdragen onderscheid te maken tussen het gedogen van de verkoop via coffeeshops en het gedogen van de teelt van cannabis die in die coffeeshops wordt verkocht. Of het kan allebei wél, of het kan allebei niet. Anders gezegd: als de genoemde verdragen in de afgelopen 39 jaar voor de Nederlandse overheid kennelijk geen beletsel zijn geweest om tot een gedoogbeleid voor coffeeshops te komen, dan volgt daaruit de logische consequentie dat ook de voor de coffeeshops benodigde teelt gedoogd kan worden.

NRC HANDELSBLAD

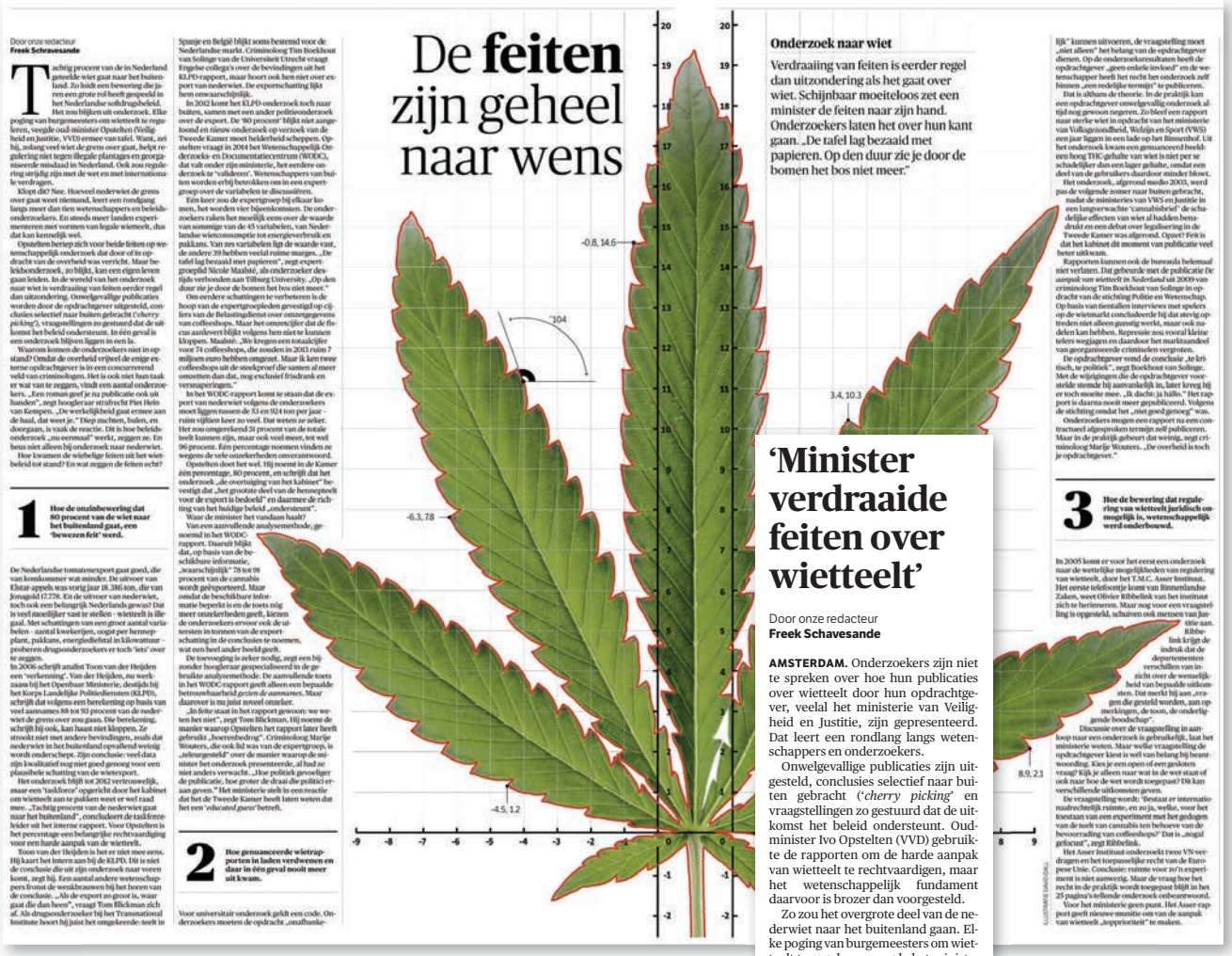

De feiten zijn geheel naar wens

Door onze redacteur
Freek Schavesande

Tachtig procent van de in Nederland geteelde wiet gaat naar het buitenland. Zo luidt een bewering die jaren een grote rol heeft gespeeld in het Nederlandse softdrugsbeleid. Het zou blijken uit onderzoek. Elke poging van burgemeesters om wietteelt te reguleren, weegde oud-minister Opstelten (Veiligheid en Justitie, VVD) ermee van tafel. Want, zei hij, zolang veel wiet de grens over gaat, helpt regulering niet tegen illegale plantages en georganiseerde misdaad in Nederland. Ook zou regulering strijdig zijn met de wet en met internationale verdragen.

Klopt dit? Nee. Hoeveel nederwiet de grens over gaat weet niemand, leert een rondgang langs meer dan tien wetenschappers en beleidsonderzoekers. En steeds meer landen experimenteren met vormen van legale wietteelt, dus dat kan kennelijk wel.

Opstelten berief zich voor beide feiten op wetenschappelijk onderzoek dat door of in opdracht van de overheid was verricht. Maar beleidsonderzoek, zo blijkt, kan een eigen leven gaan leiden. In de wereld van het onderzoek naar wiet is verdraaiing van feiten eerder regel dan uitzondering. Onwelgevallige publicaties worden door de opdrachtgever uitgesteld, conclusies selectief naar buiten gebracht (*'cherry picking'*), vraagstellingen zo gestuurd dat de uitkomst het beleid ondersteunt. In één geval is een onderzoek blijven liggen in een la.

Waarom komen de onderzoekers niet in opstand? Omdat de overheid vrijwel de enige externe opdrachtgever is in een concurrerend veld van criminologen. Het is ook niet hun taak er wat van te zeggen, vindt een aantal onderzoekers. „Een roman goef je na publicatie ook uit handen", zegt hoogleraar strafrecht Piet Hein van Kempen. „De werkelijkheid gaat ermee aan de haal, dat weet je." Tiep zuchten, buiten, en doorgaan, is vaak de reactie. Dit is hoe beleidsonderzoek „nu eenmaal" werkt, zeggen ze. En heus niet alleen bij onderzoek naar nederwiet.

Hoe kwamen de wiebelige feiten uit het wietbeleid tot stand? En wat zeggen de feiten echt?

1 **Hoe de onzinbewering dat 80 procent van de wiet naar het buitenland gaat, een 'bewezen feit' werd.**

De Nederlandse tomatenexport gaat goed, die van komkommer wat minder. De uitvoer van Ehtar-appels was vorig jaar 18.386 ton, die van Jonagold 17.778. En de uitvoer van nederwiet, toch ook een belangrijk Nederlands gewas? Dat is veel moeilijker vast te stellen - wietteelt is illegaal. Met schattingen van een groot aantal variabelen - aantal kwekerijen, output per hennepplant, pakdans, energiedichtheid in kilowattuur - proberen drugsonderzoekers er toch 'iets' over te zeggen.

In 2006 schrijft analist Toon van der Heijden een "verkenning". Van der Heijden, nu werkzaam bij het Openbaar Ministerie, destijds bij het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD), schrijft dat volgens een berekening op basis van veel aannames 88 tot 93 procent van de nederwiet de grens over zou gaan. Die berekening, schrijft hij ook, kan haast niet kloppen. Ze strookt niet met andere bevindingen, zoals dat nederwiet in het buitenland opvallend weinig wordt onderschept. Zijn conclusie: veel data zijn kwalitatief nog niet goed genoeg voor een plausibele schatting van de wietexport.

Het onderzoek blijft tot 2012 vertrouwelijk, maar een "force" opgericht door het kabinet om wietoeft aan te pakken weet er wel raad mee. „Tachtig procent van de nederwiet gaat naar het buitenland", concludeert de taskforceleider uit het interne rapport. Voor Opstelten is het percentage een belangrijke rechtvaardiging voor een harde aanpak van de wietteelt.

Toon van der Heijden is het er niet mee eens. Hij kaart het intern aan bij de KLPD. Dit is niet de conclusie die uit zijn onderzoek naar voren komt, zegt hij. Een aantal andere wetenschappers fronst de wenkbrauwen bij het horen van de conclusie. „Als de expert zo groot is, waar gaat die dan heen", vraagt Tom Blickman zich af. Als drugsonderzoeker bij het Transnational Institute hoort hij juist het omgekeerde: teelt in Spanje en België blijkt soms bestemd voor de Nederlandse markt. Criminoloog Tim Boekhout van Solinge van de Universiteit Utrecht vraagt Engelse collega's over de bevindingen uit het KLPD-rapport, maar hoort ook hen niet over export van nederwiet. De exportschatting lijkt hem onwaarschijnlijk.

In 2012 komt het KLPD-onderzoek toch naar buiten, samen met een ander politieonderzoek over de export. De '80 procent' blijkt niet aangetoond en in het onderzoek op verzoek van de Tweede Kamer moet helderheid scheppen. Opstelten vraagt in 2014 het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC), dat valt onder zijn ministerie, het eerdere onderzoek te 'valideren'. Wetenschappers van buiten worden erbij betrokken om in een expertgroep over de variabelen te discussiëren.

Een keer zou de expertgroep bij elkaar komen, het worden vier bijeenkomsten. De onderzoekers raken het moeilijk eens over de waarde van sommige van de 45 variabelen, van Nederlandse wietconsumptie tot energieverbruik en pakdans. Van zes variabelen ligt de waarde vast, de andere 39 hebben veelal ruime marges. „De tafel lag bezaaid met papieren", zegt expertgroeplid Nicole Maalsté, als onderzoeker destijds verbonden aan Tilburg University. „Op den duur zie je door de bomen het bos niet meer."

Om eerdere schattingen te verbeteren is de hoop van de expertgroepleden gevestigd op cijfers van de belastingdienst over ontvangsten van coffeeshops. Maar het omrezijfer dat de fiscus aanlevert blijkt volgens hen niet te kunnen kloppen. Maalsté: „We kregen een totaalcijfer voor 74 coffeeshops, die zouden in 2013 ruim 7 miljoen euro hebben omgezet. Maar ik ken twee coffeeshops uit de steekproef die samen al meer omzetten dan dat, nog exclusief frisdrank en versnaperingen."

In het WODC-rapport komt te staan dat de export van nederwiet volgens de onderzoekers moet liggen tussen de 53 en 924 ton per jaar - ruim vijftien keer zo veel. Dat weten ze zeker. Het zou omgerekend 31 procent van de totale teelt kunnen zijn, maar ook veel meer, tot wel 96 procent. Één percentage noemen vinden ze wegens de vele onzekerheden onverantwoord.

Opstelten doet het wel. Hij noemt in de Kamer één percentage, 80 procent, en schrijft dat het onderzoek „de overtuiging van het kabinet" bevestigt dat „het grootste deel van de hennepteelt voor de export is bedoeld" - en daarmee de richting van het huidige beleid „ondersteunt".

Waar de minister het vandaan haalt?

Van een aanvullende analysemethode, genoemd in het WODC-rapport. Daaruit blijkt dat, op basis van de beschikbare informatie, „waarschijnlijk" 78 tot 98 procent van de cannabis wordt geëxporteerd. Maar omdat de beschikbare informatie beperkt is en de toets nóg meer onzekerheden geeft, kiezen de onderzoekers ervoor ook de uitersten in te nemen van de expertschatting in de conclusies te noemen, wat een heel ander beeld geeft.

De toevoeging is zeker nodig, zegt een bij zonder hoogleraar gespecialiseerd in de gebruikte analysemethode. De aanvullende toets in het WODC-rapport geeft alleen een bepaalde betrouwbaarheid *gezien de aannames*. Maar daarover is nu juist zoveel onzeker.

„Je feiten zijn niet geheel naar wens; we weten het niet", zegt Tom Blickman. Hij noemt de manier waarop Opstelten het rapport later breed publiek bracht „bewerkelijk en een tikje misleidend". Criminoloog Marije Wouters, die ook lid was van de expertgroep, is „teleurgesteld" over de manier waarop de minister het onderzoek heeft gepresenteerd, al had ze niet anders verwacht. „Hoe politiek gevoeliger de publicatie, hoe groter de drang die politici ervan geven. "Het ministerie heeft in een reactie aan dat het de Tweede Kamer heeft laten weten dat het een *'educated guess'* betreft.

2 **Hoe genuanceerde wietrapporten in laden verdwenen en daar in één geval nooit meer uit kwam.**

Voor universitair onderzoek geldt een code. Onderzoekers moeten de opdracht „onafhankelijk" kunnen uitvoeren, de vraagstelling moet „niet alleen" het belang van de opdrachtgever dienen. Op de onderzoeksresultaten heeft de opdrachtgever „geen enkele invloed" en de wetenschapper heeft het recht het onderzoek zelf binnen „een redelijke termijn" te publiceren.

Dat is altijd de theorie. In de praktijk kan een opdrachtgever onwelgevallig onderzoek altijd nog gewoon negeren. Zo bleef een rapport naar sterke wiet in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) een jaar liggen in een lade op het Binnenhof. Uit het onderzoek kwam een genuanceerd beeld: een hoog THC-gehalte van wiet is niet per se schadelijker dan een lager gehalte, omdat een deel van de gebruikers daardoor minder blowt.

Het onderzoek, afgerond medio 2003, werd pas de volgende zomer naar buiten gebracht, nadat de ministeries van VWS en Justitie in een langverwachte 'cannabisbrief' de schadelijke effecten van wiet al hadden benadrukt en een debat over legalisering in de Tweede Kamer was afgerond. Opzet? Feit is dat het kabinet dit moment van publicatie veel beter uitkwam.

Rapporten kunnen ook de bureaula's bekomaai niet verlaten. Dat gebeurde met de publicatie *De aanpak van wietteelt in Nederland* uit 2009 van criminoloog Tim Boekhout van Solinge in opdracht van de stichting Politie en Wetenschap. Op basis van tientallen interviews met spelers op de wietmarkt concludeerde hij dat stevig optreden niet alleen gunstig werkt, maar ook nadelen kan hebben. Repressie zou vooral kleine telers wegjagen en daardoor het marktaandeel van georganiseerde criminelen vergroten.

De opdrachtgever vond de conclusie „te kritisch, te politiek", zegt Boekhout van Solinge. Met de wijzigingen die de opdrachtgever voorstelde stemde hij aanvankelijk in, later kreeg hij er toch moeite mee. „Ik dacht: ja hallo." Het rapport is daarna nooit meer gepubliceerd. Volgens de stichting omdat het „niet goed genoeg" was.

Onderzoekers mogen een rapport na een contractueel afgesproken termijn zelf publiceren. Maar in de praktijk gebeurt dat weinig, zegt criminoloog Marije Wouters. „De overheid is toch je opdrachtgever."

3 **Hoe de bewering dat regulering van wietteelt juridisch onmogelijk is, wetenschappelijk werd onderbouwd.**

In 2005 komt er voor het eerst een onderzoek naar de wettelijke mogelijkheden van regulering van wietteelt, door het T.M.C. Asser Instituut. Het eerste telefoontje komt van Binnenlandse Zaken, weet Olivier Ribbelink van het instituut zich te herinneren. Maar nog voor een vraagstelling is opgesteld, schuiven ook mensen van Justitie aan.

Ribbelink krijgt de indruk dat de departementen verschillen van inzicht over de wenselijkheid van bepaalde uitkomsten. Dat merkt hij aan „vragen die gesteld worden, aan opmerkingen, die soms, de onderliggende boodschap".

Discussie over de vraagstelling in aanloop naar een onderzoek is gebruikelijk, laat het ministerie weten. Maar welke vraagstelling de opdrachtgever kiest is wél van belang bij beantwoording. Kies je een open of een gesloten vraag? Kijk je alleen naar wat in de wet staat of ook naar hoe de wet wordt toegepast? Dit kan verschillende uitkomsten geven.

De vraagstelling wordt: "bestaat er internationaalrechtelijk ruimte, en zo ja, welke, voor het toestaan van een experiment met het gedogen van de teelt van cannabis ten behoeve van de bevoorrading van coffeeshops?" Dat is „nogal gericht", zegt Ribbelink.

Het Asser Instituut onderzoekt twee VN-verdragen en het toepasselijke recht van de Europese Unie. Conclusie: ruimte voor zo'n experiment is niet aanwezig. Maar de vraag hoe het recht in de praktijk wordt toegepast blijft in het 25 pagina's heftende onderzoek onbeantwoord.

Voor het ministerie geen punt. Het Asser-rapport geeft nieuwe munitie om van de aanpak van wietteelt „opportuniteit" te maken.

'Minister verdraaide feiten over wietteelt'

Door onze redacteur
Freek Schavesande

AMSTERDAM. Onderzoekers zijn niet te spreken over hoe hun publicaties over wietteelt door hun opdrachtgever, veelal het ministerie van Veiligheid en Justitie, zijn gepresenteerd. Dat leert een rondlang langs wetenschappers en onderzoekers.

Onwelgevallige publicaties zijn uitgesteld, conclusies selectief naar buiten gebracht (*'cherry picking'* en vraagstellingen zo gestuurd dat de uitkomst het beleid ondersteunt. Oud-minister Ivo Opstelten (VVD) gebruikte de rapporten om de harde aanpak van wietteelt te rechtvaardigen, maar het wetenschappelijk fundament daarvoor is brozer dan voorgesteld.

Zo zou het overgrote deel van de nederwiet naar het buitenland gaan. Elke poging van burgemeesters om wietteelt te reguleren veegde het ministerie er de afgelopen jaren mee van tafel. Zolang veel wiet de grens over gaat, is de gedachte, helpt regulering niet tegen illegale plantages en georganiseerde misdaad in Nederland.

Maar de KLPD-onderzoeker die in 2006 het rapport publiceerde waarop het ministerie de hoge exportschatting baseerde, kaartte intern aan dat dit niet de conclusie was uit zijn onderzoek. Daaruit bleek namelijk: we weten het niet. Diezelfde conclusie, getrokken door onderzoekers van het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum in een nieuwe exportschatting vorig jaar, werd door Opstelten eveneens verdraaid. Onderzoekers die aan het rapport meewerkten zeggen „teleurgesteld" te zijn.

Dat regulering strijdig is met de wet en met internationale verdragen, is een andere belangrijke pijler van het harde aanpak van wietteelt. Opstelten liet onderzoeksbureau Rand Europe in 2013 een overzicht maken van landen die wietteelt toestaan of ermee experimenteren. Het bureau zegt verbaasd te zijn over de *twist* die de oud-minister aan het rapport heeft gegeven. Zijn conclusie, dat regulering in andere landen minder ver gaat dan gedacht, stond er niet.

[+] **Feiten zijn naar wens** pagina 18-19

Bron: *NRC/Handelsblad*, 11 april 2015

2: HET MINISTERIE EN HET ONDERZOEK NAAR DE FEITEN

'De feiten zijn geheel naar wens' is de titel van een reportage over de manier waarop het ministerie van V&J om gaat met onderzoek naar cannabis. Voor het artikel, dat op 11 april 2015 in NRC/Handelsblad verscheen, interviewde redacteur Freek Schravesande ruim tien wetenschappers en beleidsonderzoekers. Conclusie: 'Onwelgevallige publicaties zijn uitgesteld, conclusies selectief naar buiten gebracht ('cherry picking') en vraagstellingen zo gestuurd dat de uitkomst het beleid ondersteunt. Oud-minister Ivo Opstelten (VVD) gebruikte de rapporten om de harde aanpak van wietteelt te rechtvaardigen, maar het wetenschappelijk fundament daarvoor is brozer dan voorgesteld.' In dit hoofdstuk twee fragmenten uit deze reportage, over de juridische (on)mogelijkheden van regulering en over de 80% export mythe.

Hoe de bewering dat regulering van wietteelt juridisch onmogelijk is, wetenschappelijk werd onderbouwd

In 2005 komt er voor het eerst een onderzoek naar de wettelijke mogelijkheden van regulering van wietteelt, door het T.M.C. Asser Instituut. Het eerste telefoontje komt van Binnenlandse Zaken, weet Olivier Ribbelink van het instituut zich te herinneren. Maar nog voor een vraagstelling is opgesteld, schuiven ook mensen van Justitie aan.

Ribbelink krijgt de indruk dat de departementen verschillen van inzicht over de wenselijkheid van bepaalde uitkomsten. Dat merkt hij aan „vragen die gesteld worden, aan opmerkingen, de toon, de onderliggende boodschap".

Vraagstelling
Discussie over de vraagstelling in aanloop naar een onderzoek is gebruikelijk, laat het ministerie weten. Maar welke vraagstelling de opdrachtgever kiest is wél van belang bij beantwoording. Kies je een open of een gesloten vraag? Kijk je alleen naar wat in de wet staat of ook naar hoe de wet wordt toegepast? Dit kan verschillende uitkomsten geven.

De vraagstelling wordt: 'Bestaat er internationaalrechtelijk ruimte, en zo ja, welke, voor het toestaan van een experiment met het gedogen van de teelt van cannabis ten behoeve van de bevoorrading van coffeeshops?' Dat is „nogal gefocust", zegt Ribbelink.

Het Asser Instituut onderzoekt twee VN-verdragen en het toepasselijke recht van de Europese Unie. Conclusie: ruimte voor zo'n experiment is niet aanwezig. Maar de vraag hoe het recht in de praktijk wordt toegepast blijft in het 25 pagina's tellende onderzoek onbeantwoord. Voor het ministerie geen punt. Het Asser-rapport geeft nieuwe munitie om van de aanpak van wietteelt „topprioriteit" te maken.

Juridische ruimte
In de jaren erna laten andere landen de teugels juist vieren. Cannabis Social Clubs in Spanje en België verkennen de juridische ruimte van wietteelt. In 2013 heft Uruguay het verbod op van cannabisproductie, -distributie en -bezit. En in de Verenigde Staten, van oudsher een van de grootste criticasters van het Nederlandse gedoogbeleid, is de cannabisindustrie voor recreatief gebruik nu in meerdere staten gelegaliseerd, mede vanwege de overvolle gevangenissen.

Het ministerie van Veiligheid en Justitie laat in 2013 een overzicht van deze initiatieven wereldwijd opstellen door het internationaal onderzoeksbureau Rand Europe. Het bureau schrijft over alle initiatieven en bekijkt de wettelijke kaders, zonder te beoordelen of deze landen ook voldoen aan de internationale verdragen. Een overzicht zonder conclusies dus.

De conclusie trekt Opstelten zelf. Hij schrijft aan de Kamer dat in het rapport van Rand Europe „bijzondere aandacht" is besteed aan de internationale verdragen. Er zijn „zeker" ontwikkelingen in andere landen, schrijft hij, maar deze zijn „aanzienlijk minder helder en eenduidig" dan genoemd „in de diverse discussies en publicaties in Nederland". Het onderzoek geeft volgens hem „geen aanleiding om het kabinetsbeleid met betrekking tot de achterdeur [illegale wietteelt, red.] aan te passen".

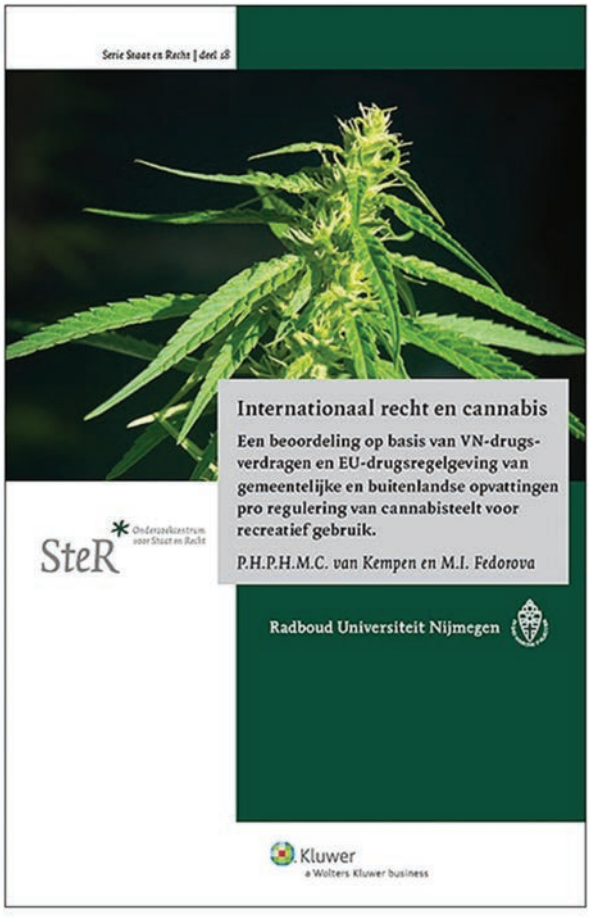

'Internationaal recht en cannabis', verschenen maart 2014

Professor Piet Hein van Kempen (Foto: Radboud Universiteit)

„Eigen" interpretaties van de opdrachtgever maakt Stijn Hoorens van Rand Europe, die het onderzoek intern controleerde, wel vaker mee. „Dat is dagelijkse praktijk in beleidsonderzoek." Maar deze twist van Opstelten gaat het bureau wel erg ver. „Onze integriteit was in het geding. De interpretatie van het onderzoek was niet de onze." Er vinden in Uruguay en de VS volgens hem wel degelijk belangrijke veranderingen plaats. En de vraag of die volgens internationale verdragen wel of niet zijn toegestaan is in het onderzoek helemaal niet aan de orde gekomen.

Maar Rand Europe besluit af te zien van een publieke reactie. Het wil geen stelling nemen in het debat. Het ministerie zegt in een reactie geen discrepantie te zien tussen het onderzoek en de interpretatie van Opstelten.

Radboud Universiteit

Tegelijk laat Opstelten op verzoek van de Kamer ook nieuw onderzoek verrichten naar de juridische mogelijkheden. Onderzoekers van de Radboud Universiteit Nijmegen winnen de aanbesteding. In een lijvig boek, 274 pagina's, concludeert hoogleraar strafrecht Piet Hein van Kempen dat regulering van wietteelt ook in 2014 juridisch nog niet mogelijk is. „Gelet op de omvang van het rapport" geeft Opstelten in een brief aan de Kamer „op hoofdlijnen" een samenvatting van het rapport.

*

Na publicatie worden vier wetenschappers door een Kamercommissie uitgenodigd te reflecteren op het rapport. Ze hebben onafhankelijk van elkaar dezelfde kritiek: knap werk, maar opnieuw niet compleet. Weer is de vraagstelling nogal strikt, is te weinig gekeken naar de interpretaties van het recht in de praktijk en ontbreekt een afweging van de internationale verdragen. Mensenrechten- en drugsverdragen kunnen conflicteren. Wat is beter voor de 'algemene gezondheid', wietteelt verbieden of reguleren? Ook de Verenigde Naties zijn daar niet uit.

Heter en heftiger

De reacties die Van Kempen van andere onderzoekers krijgt zijn „heter en heftiger" dan hij had verwacht. „Ik werd in een hoek geplaatst, alsof ik tegen wietteelt was." Hij wil helemaal geen partij kiezen. Eén voor één probeert hij zijn collega's uit te leggen dat de reikwijdte van het onderzoek inderdaad begrensd is. Maar dat dat voortvloeit uit de opdracht die de Kamer aan de minister gaf. En dat hij er zélf op heeft gewezen dat onderzoek over de weging van de verdragen nog moet plaatsvinden.

Uit het onderzoek heeft de minister -opnieuw- alleen de punten gehaald die hem uitkwamen. Logisch, zegt het ministerie. Het politieke debat ging alleen over de drugsverdragen.

Over de wietmarkt is veel niet bekend. Dat maakt de discussie over regulering ervan net zo gepolariseerd als die over de opwarming van de aarde. Met dit verschil dat vrijwel geen van de actieve wietonderzoekers nog gelooft in de repressieve aanpak van Opstelten. Alleen schreeuwen criminologen dat liever niet van de daken. Voor je het weet sta je bekend als 'believer'.

Boekhout van Solinge: „Ik ben voor legalisering. Niet uit ideologie, maar om wat we weten over de nadelen van illegale markten. Namelijk dat ook de problemen illegaal worden opgelost. Wie beroofd is doet geen aangifte. Plantages worden beveiligd. Niet tegen de politie maar tegen drugsdieven. Kijk naar al die liquidaties. Wereldwijd, maar ook in Nederland."

Mensenrechten

Inmiddels werkt dezelfde professor Piet Hein van Kempen aan een nieuw onderzoek naar de juridische mogelijkheden voor regulering. Deze keer in opdracht van een aantal gemeenten die het *Joint Regulation* manifest steunen. Het Eindhovense college van B&W schrijft in de notitie '*Uitwerken mogelijkheden pilot hennepteelt*' (9 juni 2015): 'Vanuit de gemeenten Heerlen, Utrecht en Eindhoven en met (financiële) ondersteuning van andere manifestgemeenten zal aan prof. mr. P. H. van Kempen (Radboud Universiteit) in mei 2015 opdracht gegeven worden om te onderzoeken hoe de verplichtingen die voor staten voortvloeien uit de drugsverdragen zich verhouden tot fundamentele mensenrechten zoals het recht op vrijheid, het recht op zelfbeschikking, het recht op privacy, het recht op vrijheid van meningsuiting en het recht op vrijheid van overtuiging en religie. Naar verwachting wordt het onderzoek in november/december 2015 opgeleverd.' Het is overigens merkwaardig dat hier het recht op gelijke behandeling ontbreekt, nota bene vervat in artikel 1 van de Nederlandse Grondwet.

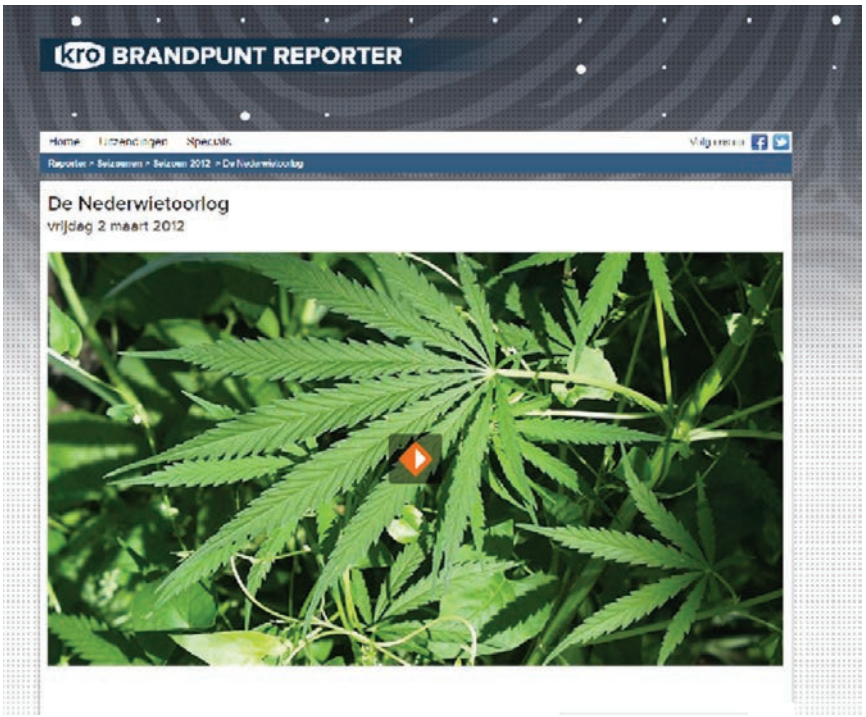

Hele uitzending: http://reporter.kro.nl/seizoenen/2012/afleveringen/02-03-2012

‘We gaan de hennepteelt volledig de nek omdraaien’

Interview Bart Nieuwenhuizen Hoofdofficier van justitie ziet honderden growshops - en die moeten allemaal weg.

Door onze redacteur
Marcel Haenen

DEN BOSCH. Bart Nieuwenhuizen, hoofdofficier van justitie in Den Bosch, heeft binnen het Openbaar Ministerie de bijnaam Mister Hennep. De 56-jarige aanklager is al jaren actief bij de bestrijding van softdrugs, de voornaamste criminele activiteit in ‘zijn’ Brabantse arrondissement.

Nieuwenhuizen is blij met de wijziging van de Opiumwet waardoor vanaf 1 maart ook mensen en bedrijven die helpen bij de voorbereiding van illegale hennepteelt strafbaar zijn. „Telen was strafbaar, maar zij die hielpen gingen tot nu toe vrijuit. Dat klopte toch niet?”

Die helpers riskeren voortaan een gevangenisstraf of een geldboete. „Om te laten zien dat het ons menens is” worden de eerste controles

FOTO ROBIN UTRECHT

al voorbereid. „We hebben besloten de hennepteelt volledig de nek om te draaien, want het is *hard crime*. Het gaat om georganiseerde, de samenleving ernstig ondermijnende misdaad, die bovendien heel schadelijk is voor de volksgezondheid. We moeten echt af van het romantische beeld van de tevreden stickieroker. Softdrugs maken gebruikers lamlendig.”

Openbaar Ministerie (OM) en politie hebben door de nieuwe wettelijke bepalingen meer mogelijkheden de zogeheten growshops aan te pakken. Dat zijn plekken waar telers benodigdheden kopen voor het kweken van cannabis, zoals bemesting, lampen en afzuigers. Deze winkels zijn „uitgegroeid tot draaischijf van de illegale hennepteelt”, zoals minister Opstelten (Veiligheid en Justitie, VVD) het noemde bij het aankondigen van de wet in 2011.

De nieuwe wet wordt volgens de hoofdofficier van justitie ten onrechte aangeduid als de antigrowshopwet. Het OM wil ook ondernemingen kunnen aanpakken die „minder zichtbaar” de hennepteelt bevorderen, zoals transport- en distributiebedrijven, verhuurders van loodsen en schuren.

„Ook de elektricien die in een woning voorzieningen maakt om honderden lampen te kunnen laten branden, de loodgieter die er een beregeningsinstallatie aanlegt of de aannemer die onder het boerenerf een ruimte maakt waar twee zeecontainers kunnen worden verstopt met ernaast een sleuf voor elektriciteit en luchtafvoer - dat soort mensen hebben straks een probleem”, zegt Nieuwenhuizen.

Wordt iedereen die zaken doet met een hennepteler straks vervolgd?

„De wet legt mensen geen onderzoeksplicht op. De caissière van de Gamma hoeft niks te vrezen. Het moet nadrukkelijk foute boel zijn. Als je twintig grote rollen met landbouw plastic, koolfilters en assimilatielampen verkoopt aan een man die het in de achterbak van zijn Buick propt, dan moet je je achter de oren krabben. Er is ook vaak een hechte samenwerking tussen growshop en teler. De shop eist dat in ruil voor materialen de eerste oogsten worden geleverd aan de eigenaar van de growshop.”

Hoeveel growshops zijn er in Nederland en wat gaat daar nu mee gebeuren?

„Er zijn er 56 met een gemeentelijke vergunning en nog enige honderden zonder vergunning. Er zal er geen een van overblijven. Ik geloof niet dat er een growshopmarkt is buiten de hennepteelt. Mensen die paprika of tomaten willen kweken, kunnen gewoon terecht bij de Boerenbond.”

Gaat er door de verboden nu niet een enorme onzichtbare nieuwe criminele markt ontstaan?

„Het is kiezen tussen twee kwaden. Er zullen bedrijven via internet spullen gaan verkopen, maar die gaan we ook platgooien. En de websites halen we uit de lucht. We gaan niet zitten miezemuizen met een huistelertje, maar we pakken wel de bedrijfsmatige teelt van hennep aan. Die is immers verweven met zware misdaad. Dan heb je het over liquidaties en mensen die heel veel geld verdienen. Dat heeft kwalijke effecten op de integriteit van de samenleving.

Bron: NRC/Handelsblad, 2 maart 2015

HENNEPTEELT

Rechter beslist dat eigenaar growshop spullen terugkrijgt

AMSTERDAM. De tweede uitspraak over het growshop-verbod van 1 maart is een tegenslag voor het OM. Een rechter in Breda gaf de eigenaar van een growshop, waar je benodigdheden voor hennepteelt kan kopen, zijn in beslag genomen voorraad terug. Het OM had volgens de rechter niet aangetoond dat de eigenaar welbewust benodigdheden als lampen, zaden en mest verkocht aan beroepshennepteelers. Alleen dat is verboden in de nieuwe wet, zegt advocaat Veldman. De wet beoogt hennepteelt uit te bannen. (NRC)

Bron: NRC/Handelsblad, 28 juli 2015

De 80% export mythe
Een tweede hoofdargument van V&J tegen verdere regulering van cannabis zijn de vermeende torenhoge exportcijfers van nederwiet. Voor deze '80% export mythe' ontbreekt echter elke degelijke onderbouwing.

WODC rapport
In het recente WODC rapport 'De export van in Nederland geteelde cannabis', opgesteld in opdracht van toenmalig minister Opstelten, schrijven de auteurs: 'Het schatten van de export is geen sinecure. De kennis die nodig is over de totale omvang van de teelt en de consumptie van in Nederland geteelde cannabis is per definitie beperkt en onzeker. Er moet gewerkt worden met aannames en extrapolaties.' Over hun eigen rapport verklaren ze: 'Een groot aantal variabelen is vrij onbetrouwbaar of mogelijk (ook) achterhaald, waardoor bij deze variabelen met een zeer brede marge gerekend moest worden.' Resultaat is een schatting met een extreem breed bereik, erkennen de auteurs ruiterlijk: 'De hoogst mogelijke schatting van rond 924 ton is meer dan vijftien maal zo hoog als de laagste van rond 53 ton.'

Daarbij dient in aanmerking te worden genomen dat het WODC onderdeel is van het ministerie van V&J. Pikant is de uitspraak van toenmalig minister Opstelten bij het AO Coffeeshopbeleid op 16 oktober 2014, enige weken voor het WODC rapport uit kwam:

> 'Van de wiet- en hennepteelt is ongeveer 80% bestemd voor de export. Dat is zo. Sommigen twijfelen eraan, maar wacht u maar tot het rapport komt.'

KLPD rapport
In maart 2012 bracht KRO Reporter een tot dan toe geheim gehouden rapport van het Korps Landelijke Politie Diensten (KLPD) naar buiten, dat de werkelijkheid -op grond van praktijkervaring- beter benadert dan de extrapolaties van het WODC. Volgens '*De cannabismarkt in Nederland: Raming van aanvoer, productie en consumptie*' heeft de export 'een bescheiden omvang'. Drie citaten: 'Het grootste deel van de productie is bedoeld voor de binnenlandse markt.' 'In hoeverre de hier geproduceerde cannabis wordt verkocht in coffeeshops en andere verkooppunten dan wel wordt geëxporteerd, is niet duidelijk.' En over het ook toen al vaak genoemde exportcijfer van 80%: 'Vooral gezien de betrekkelijk geringe hoeveelheden nederwiet die in buurlanden worden onderschept, is deze uitkomst niet erg aannemelijk.'

Nederland is anno 2015 eerder een import- dan een exportland van cannabis. In onze buurlanden wordt op grote schaal cannabis geteeld. De Britse politie verklaart al jaren dat het Verenigd Koninkrijk zelfvoorzienend is. *Der Spiegel* berichtte in 2010: 'Duitse cannabisplantages drukken tegenwoordig import uit Marokko en Afghanistan uit de markt.' Waarom de 80% export mythe toch zo hardnekkig is, wordt verklaard in het tweede fragment uit de *NRC/Handelsblad* reportage 'De feiten zijn geheel naar wens':

Hoe de onzinbewering dat 80 procent van de wiet naar het buitenland gaat, een 'bewezen feit' werd

De Nederlandse tomatenexport gaat goed, die van komkommer wat minder. De uitvoer van Elstar-appels was vorig jaar 18.386 ton, die van Jonagold 17.778. En de uitvoer van nederwiet, toch ook een belangrijk Nederlands gewas? Dat is veel moeilijker vast te stellen - wietteelt is illegaal. Met schattingen van een groot aantal variabelen -aantal kwekerijen, oogst per hennepplant, pakkans, energiediefstal in kilowattuur- proberen drugsonderzoekers er toch 'iets' over te zeggen.

In 2006 schrijft analist Toon van der Heijden een 'verkenning'. Van der Heijden, nu werkzaam bij het Openbaar Ministerie, destijds bij het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD), schrijft dat volgens een berekening op basis van veel aannames 88 tot 93 procent van de nederwiet de grens over zou gaan. Die berekening, schrijft hij ook, kan haast niet kloppen. Ze strookt niet met andere bevindingen, zoals dat nederwiet in het buitenland opvallend weinig wordt onderschept.

Zijn conclusie: veel data zijn kwalitatief nog niet goed genoeg voor een plausibele schatting van de wietexport.

‘Teelt, handel en gebruik van wiet moet strafrechtelijk irrelevant worden.
Dat is de enige oplossing.’
‘Wij zagen wel dat er op het punt van de handel een acrobatische toer moest komen
om deze wet te realiseren voor zijn werkelijke doel: cannabis weghalen uit de criminele sfeer.’

Dries van Agt, ex-minister president, medeoprichter van het CDA en minister van justitie
ten tijde van de invoering van het gedoogbeleid, *NRC/Handelsblad*, 6 december 2014

Het onderzoek blijft tot 2012 vertrouwelijk, maar een 'taskforce' opgericht door het kabinet om wietteelt aan te pakken weet er wel raad mee. „Tachtig procent van de nederwiet gaat naar het buitenland", concludeert de taskforceleider uit het interne rapport. Voor Opstelten is het percentage een belangrijke rechtvaardiging voor een harde aanpak van de wietteelt.

Onwaarschijnlijk

Toon van der Heijden is het er niet mee eens. Hij kaart het intern aan bij de KLPD. Dit is niet de conclusie die uit zijn onderzoek naar voren komt, zegt hij. Een aantal andere wetenschappers fronst de wenkbrauwen bij het horen van de conclusie. „Als de export zo groot is, waar gaat die dan heen", vraagt Tom Blickman zich af. Als drugsonderzoeker bij het Transnational Institute hoort hij juist het omgekeerde: teelt in Spanje en België blijkt soms bestemd voor de Nederlandse markt. Criminoloog Tim Boekhout van Solinge van de Universiteit Utrecht vraagt Engelse collega's over de bevindingen uit het KLPD-rapport, maar hoort ook hen niet over export van nederwiet. De exportschatting lijkt hem onwaarschijnlijk.

In 2012 komt het KLPD-onderzoek toch naar buiten, samen met een ander politieonderzoek over de export. De '80 procent' blijkt niet aangetoond en nieuw onderzoek op verzoek van de Tweede Kamer moet helderheid scheppen. Opstelten vraagt in 2014 het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC), dat valt onder zijn ministerie, het eerdere onderzoek te 'valideren'. Wetenschappers van buiten worden erbij betrokken om in een expertgroep over de variabelen te discussiëren.

Expertgroep

Eén keer zou de expertgroep bij elkaar komen, het worden vier bijeenkomsten. De onderzoekers raken het moeilijk eens over de waarde van sommige van de 45 variabelen, van Nederlandse wietconsumptie tot energieverbruik en pakkans. Van zes variabelen ligt de waarde vast, de andere 39 hebben veelal ruime marges. „De tafel lag bezaaid met papieren", zegt expertgroeplid Nicole Maalsté, als onderzoeker destijds verbonden aan Tilburg University. „Op den duur zie je door de bomen het bos niet meer."
(...)

In het WODC-rapport komt te staan dat de export van nederwiet volgens de onderzoekers moet liggen tussen de 53 en 924 ton per jaar – ruim vijftien keer zo veel. Dat weten ze zeker. Het zou omgerekend 31 procent van de totale teelt kunnen zijn, maar ook veel meer, tot wel 96 procent. Eén percentage noemen vinden ze wegens de vele onzekerheden onverantwoord.

Overtuiging

Opstelten doet het wel. Hij noemt in de Kamer één percentage, 80 procent, en schrijft dat het onderzoek „de overtuiging van het kabinet" bevestigt dat „het grootste deel van de hennepteelt voor de export is bedoeld" en daarmee de richting van het huidige beleid „ondersteunt".
(...)

Boerenbedrog

„In feite staat in het rapport gewoon: we weten het niet", zegt Tom Blickman. Hij noemt de manier waarop Opstelten het rapport later heeft gebruikt „boerenbedrog". Criminoloog Marije Wouters, die ook lid was van de expertgroep, is „teleurgesteld" over de manier waarop de minister het onderzoek presenteerde, al had ze niet anders verwacht. „Hoe politiek gevoeliger de publicatie, hoe groter de draai die politici eraan geven." Het ministerie stelt in een reactie dat het de Tweede Kamer heeft laten weten dat het een 'educated guess' betreft.

De Eindhovense burgemeester Rob van Gijzel, een van de initiatiefnemers van het Manifest Joint Regulation in gesprek met VVD coryfee Frits Bolkestein, verklaard voorstander van legalisering, bij de presentatie in Utrecht op 31 januari 2014

Regulering wérkt

'Het dertigjarige experiment met de verkoop van cannabis via coffeeshops is uniek. Regulering van deze drug heeft niet geleid tot meer gebruik, noch van cannabis noch van andere drugs. Gebruik en verslaving van soft- en harddrugs liggen in Nederland op of onder het Europese gemiddelde. Heel wat lager dan in meer repressieve landen als Frankrijk, Engeland en de VS. Ook hebben de coffeeshops bereikt dat honderdduizenden cannabisconsumenten geen strafblad hebben gekregen, geen intrekking van hun rijbewijs of erger, zoals elders. Het verbod blijkt dus niet nódig. We kunnen deze uitzonderlijke maatregel om burgers tegen zichzelf te beschermen afschaffen. Regulering wérkt.'

Frits Bolkestein, Els Borst e.a., 'Red het land, sta drugs toe', *NRC/Handelsblad*, 18 mei 2010

3: HET JOINT REGULATION MANIFEST EN HET DRAAGVLAK VOOR REGULERING

Op 31 januari 2014 kwamen meer dan twintig burgemeesters in Utrecht bijeen om het manifest '*Joint Regulation*' te ondertekenen. Sindsdien is het aantal gemeenten dat het manifest heeft ondertekend gegroeid tot 59, met Vlaardingen als meest recente ondertekenaar. Deze 59 gemeenten herbergen samen 465 van de 582 coffeeshops in Nederland, oftewel 79,89 procent.

Vijftien procent van de coffeeshopgemeenten heeft plannen om te starten met gereguleerde teelt van cannabis, berichtte *Nieuwsuur* op 13 februari 2015. Het programma hield een peiling onder alle 101 coffeeshopgemeenten, waarvan er 57 reageerden (56,4%). Als belangrijkste redenen om te reguleren geven de gemeenten aan dat zij 'de gezondheid van gebruikers willen beschermen. Ook speelt de aanpak van georganiseerde criminaliteit en het terugdringen van illegale hennepteelt een rol'.

70% Nederlanders voor regulering
Bij de Nederlandse bevolking blijft het draagvlak voor regulering van cannabis groeien. Twee enquêtes laten de trend duidelijk zien. In een peiling van Maurice de Hond in december 2013 sprak 65% van de ondervraagden zich uit vóór legalisering. Een *Motivaction* enquête van juni 2015 laat zien dat 70% van de Nederlanders wil dat de cannabisteelt wordt gereguleerd of volledig vrijgegeven. Opvallend: een ruime meerderheid van de achterban van partijen die tégen regulering zijn, is voorstander van legale cannabis. Bij de ChristenUnie kiezers is 51% vóór, bij PVV kiezers 62%, bij CDA kiezers 65% en bij VVD kiezers zelfs 77%.

Baanbrekende uitspraken
Bij de rechterlijke macht is het begrip voor het halfslachtige cannabisbeleid evenzeer afgebrokkeld. In de afgelopen jaren hebben rechters in een hele serie cannabisgerelateerde zaken baanbrekende uitspraken gedaan. In al die vonnissen staat de onhoudbaarheid van het huidige beleid centraal. Deborah Bruin, docent en onderzoeker aan de UvA en gespecialiseerd in de Opiumwet, beschrijft deze justitiële trend zo:

'Sinds 2012 hebben rechters meerdere uitspraken gedaan die erkennen dat de handelingen aan de achterdeur strafbaar zijn, maar dat er geen straf zal worden opgelegd omdat deze handelingen nodig zijn om een gedoogde coffeeshop te exploiteren. De meest recente stap in deze reeks is de uitspraak van de rechtbank Noord-Nederland van donderdag. Er werd geen straf opgelegd aan 'modeltelers' die kweekten voor gedoogde coffeeshops. Het gaat in deze zaken om ondernemers die zich hebben ingespannen om zoveel mogelijk aan wet en regelgeving te voldoen en die op eerlijke wijze voor gedoogde coffeeshops handelingen verrichten aan de achterdeur. Door deze ondernemers of telers wel te veroordelen maar geen straf op te leggen, probeert de rechter met de beperkte middelen die hij heeft een paradox op te lossen, in afwachting van actie van de wetgever.'

'Modeltelers' John en ines
Over 'modeltelers' John en Ines uit Bierum schreef *NRC/Handelsblad* op 4 december 2014: 'Zonder medewerking van de minister komt de tweede sleutel in beeld. Die hebben rechters in handen, omdat zij met hun uitspraken ruimte kunnen scheppen voor experimenten. Twee wiettelers uit Groningen kregen in oktober geen straf van de rechtbank in Groningen voor de teelt en verkoop van wiet, ondanks dat ze hieraan schuldig zijn bevonden. De rechter vindt dat de twee op een verantwoorde wijze teelden en daarom geen straf verdienen. De uitspraak toonde de tweeslachtigheid van het beleid en kan de patstelling in het gedoogbeleid doorbreken. Het tweetal overtrad de wet, zei de rechter, maar opereerde wel "binnen de belangrijkste doelstellingen van het door de overheid ontwikkelde softdrugsbeleid"'. Hoewel niet alle vonnissen door het Hof worden bekrachtigd, blijft het significant dat juist de rechters in eerste aanleg -die het dichtst bij de praktijk staan, op de onhoudbaarheid van de wet wijzen.

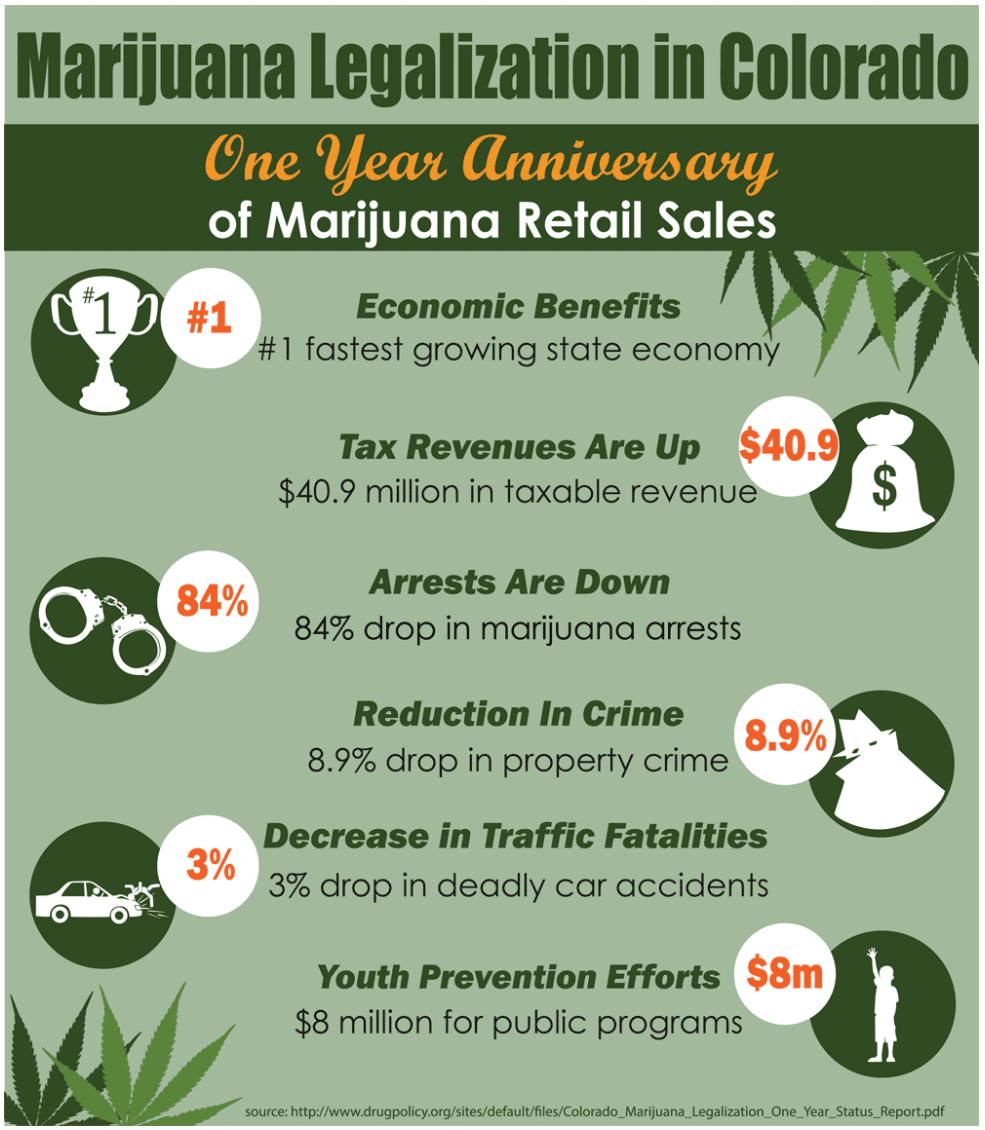

Bron: 'Colorado Marijuana Legalization: One Year Status Report', Drugpolicy Alliance, juli 2015

4: ENIGE MEDISCHE ASPECTEN VAN REGULERING

Een nogal eens aangevoerd argument tegen verdere regulering van cannabis is dat dit tot toename van het gebruik kan leiden. De Nederlandse ervaringen wijzen echter op het tegendeel. In de verslavingszorg verricht onderzoek toont aan dat na de invoering van het begrip "softdrugs" en het ontstaan van de coffeeshops het gebruik van cannabis weliswaar toe nam, maar minder dan in dezelfde periode in de ons omringende landen. De toename van het gebruik na 1976 kan dus niet aan coffeeshops worden toegeschreven, maar moet worden gezien als een sociaal-culturele ontwikkeling in West Europa.

Verkeersongevallen
Zelfs al zou het cannabisgebruik stijgen na verdere regulering, dan zijn er goede redenen om dit als een gunstige ontwikkeling te zien. Recente bevindingen in de Amerikaanse deelstaten waar cannabis is gelegaliseerd, onder andere Colorado, Washington State en Oregon, tonen een verrassend positief bijkomend effect aan. Het aantal verkeersongevallen is significant afgenomen. Dit blijkt, naar eerste observatie, toe te schrijven aan het zogenaamde substitutie-effect: zowel de bestaande als nieuwe gebruikers nemen minder alcohol tot zich nu ze meer cannabis zijn gaan gebruiken. Nog een positief neveneffect: het aantal overdoses met legale medicijnen is gedaald sinds cannabis legaal verkrijgbaar is.

Risico's
De bezorgdheid over een relatie tussen cannabisgebruik en schooluitval en/of psychologische aandoeningen berust vaak meer op emoties dan op feiten. Voor gebruik door minderjarigen (overigens juist niét in coffeeshops: die houden zich, zoals ook voormalig minister Opstelten heeft erkend, strikt aan het J-criterium dat toegang onder 18 jaar verbiedt) geldt het bekende kip-en ei-probleem. Is het cannabisgebruik gevolg van problemen in de persoonlijke ontwikkeling of de oorzaak van die problemen?

Naar deze vraag heeft verslavingsepidemiologe Peggy van der Pol uitgebreid onderzoek gedaan. In april 2014 promoveerde zij op een onderzoek waarvoor ze drie jaar lang een groep van 600 frequente cannabisgebruikers volgde. Conclusie: vooral 'veelblowers' met financiële of persoonlijke problemen, zoals ontslag of een relatie die uitgaat, raakten vaker verslaafd. Hoe vaak ze gebruikten of hoe sterk hun cannabis was, was van minder belang. 'Als je het verslavingsrisico van frequente blowers wilt verlagen, zou je de achterliggende sociale problemen moeten aanpakken, niet alleen de joint zelf', aldus Van der Pol.

Schizofrenie
Het optreden van schizofrenie wordt met enige regelmaat in verband gebracht met cannabisgebruik. Ook hier zijn goede gronden om aan te nemen dat geen sprake is van een direct causaal verband, al lijkt het waarschijnlijk dat deze ziekte bij mensen met een bepaalde genetische dispositie door onmatig gebruik van cannabis "getriggerd" kan worden. Dit geldt echter evenzeer voor het effect van overmatig alcoholgebruik, slaapgebrek etc. Het overtuigendst is echter dat er in Westerse landen sinds de jaren zestig geen toename is van het aantal gevallen van schizofrenie, terwijl het cannabisgebruik in die periode flink is gestegen.

Raad voor de Volksgezondheid en Zorg
Zelfs al komt vast te staan dat cannabisgebruik verband kan houden met psychologische aandoeningen, dan leidt ook dat tot de conclusie dat de productie gecontroleerd plaats moet vinden. Denk aan extra risico's door verzwaring, gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen en andere wanpraktijken die horen bij illegale teelt. Regulering maakt deugdelijke product informatie mogelijk en een ruime bandbreedte aan soorten, met variatie in de verhouding thc en cbd (cannabidiol). De overheid heeft de verantwoordelijkheid om de herkomst en de kwaliteit van een product te controleren dat een groot deel van de bevolking tot zich neemt. Het zou daarom goed zijn als de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg een analyse zou maken van welk beleid het meeste geschikt is om aan de bezorgdheid rond cannabisgebruik te beantwoorden.

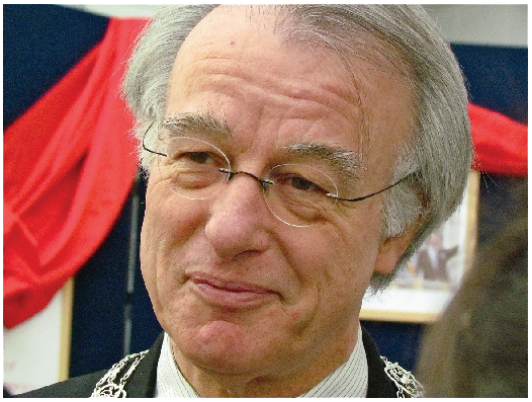

*'Er kunnen door invoering van het ingezetenen-criterium juist problemen ontstaan.
Niet-ingezetenen moeten dan hun toevlucht nemen tot het kopen van cannabisproducten buiten de coffeeshops.
Dit kan leiden tot straathandel en een toename van overlast in de openbare ruimte. Bovendien bestaat bij
straathandel een verhoogd risico op vermenging met het aanbieden van harddrugs en
vindt er geen toezicht op leeftijd plaats.'*

Jozias van Aartsen (VVD), voormalig minister BZ
en burgemeester van Den Haag

*'Het is absoluut noodzakelijk dat de EU-regeringen hun krampachtigheid afleggen, accepteren dat cannabis,
net als alcohol, deel uit maakt van onze genotmiddelen-industrie. En dat juist het reguleren daarvan
leidt tot harm reduction en minder criminaliteit.'*

*'We kunnen niet langer voortgaan op de huidige weg. Het moét anders.
Dat hebben ook landen als Tsjechië, Spanje, Portugal begrepen. En zelfs Obama lijkt zich
te willen gaan ontdoen van de kramp van de zero tolerance. Ik denk dat de tijd rijp is voor
een Europa Conferentie: een conferentie van vooral een praktische aanpak.
Niet een conferentie van moraliseren en politiseren, maar van reguleren en implementeren.'*

Gerd Leers (CDA), voormalig minister en burgemeester van Maastricht,
tweede VOC Cannabis Tribunaal, Den Haag, 3 mei 2010

5: EFFECTEN VAN REPRESSIEF BELEID

Ingezetencriterium
Op 1 mei 2012 werden in de Zuid Nederlandse provincies Limburg, Brabant en Zeeland twee nieuwe gedoogcriteria voor coffeeshops van kracht: het Besloten Club of B-criterium en het Ingezetenen of Icriterium. In de media en in de volksmond stonden deze beide criteria bekend als 'de wietpas'. Op 1 januari 2013 volgde -op papier- de rest van ons land. Twee maanden later schreef Jozias van Aartsen (VVD), burgemeester van regeringshoofdstad Den Haag, aan de gemeenteraad over het Ingezetenencriterium:

> *'Gelet op deze mogelijkheid tot lokaal maatwerk, is het van belang om vast te stellen dat Den Haag geen overlast kent door drugstoerisme. Toeristen komen niet naar onze stad voor het bezoeken van een coffeeshop. De lokale situatie is daarom niet te vergelijken met die van de grensstreek. In Den Haag bestaat geen noodzaak voor aangescherpt beleid ten aanzien van het weren van drugstoerisme. Er kunnen door invoering van het ingezetenen-criterium juist problemen te ontstaan. Niet-ingezetenen moeten dan hun toevlucht nemen tot het kopen van cannabisproducten buiten de coffeeshops. Dit kan leiden tot straathandel en een toename van overlast in de openbare ruimte. Bovendien bestaat bij straathandel een verhoogd risico op vermenging met het aanbieden van harddrugs en vindt er geen toezicht op leeftijd plaats. Voormelde argumenten zijn reden geweest om in de lokale driehoek te besluiten om op dit moment geen prioriteit te geven aan de handhaving van het ingezetenencriterium. Dit betekent in de praktijk dat het Haagse toegangsbeleid tot coffeeshops ongewijzigd blijft; geen jongeren onder de 18 jaar.'*

Vanaf het begin is de geschiedenis van de wietpas er een van verwarring, willekeur en ongewenste effecten. Tot op heden is geen van beide criteria ooit gehandhaafd in de Randstad en het leeuwendeel van de andere coffeeshopgemeenten boven de rivieren. Concreet: in Enschede, luttele kilometers van de Duitse grens, zijn toeristen altijd welkom geweest in de coffeeshops, terwijl het de coffeeshops in Tilburg -aanzienlijk verder van de landsgrens- nog steeds streng verboden is ook maar één Belg toe te laten.

Maastricht
De oorsprong van de wietpas ligt in Maastricht, waar tijdens het burgemeesterschap van Gerd Leers (CDA) intensief met de lokale coffeeshops is overlegd over invoering van een 'wietpas'. Deze pas, onderdeel van het plan 'Limburg trekt z'n grens' was bedoeld om het aantal coffeeshopbezoekers en verkoopbare grammen te maximeren. Alle Limburgse coffeeshops zouden worden aangesloten zodat er per klant maximaal drie gram per dag kon worden gekocht. Deze pas zou voor iedereen gelden, Nederlanders én buitenlanders. Er was dus geen sprake van discriminatie, zoals bij het Ingezetenencriterium.

Buitenlanderverbod
De Maastrichtse gemeenteraad heeft zich altijd verzet tegen een buitenlanderverbod voor coffeeshops, vanwege de te verwachten groei van het illegale circuit en overlast van dealers. Anders dan in bijvoorbeeld Amsterdam, waar college en raad de Haagse regeldrift zij aan zij bestreden, drukte toenmalig burgemeester Onno Hoes (VVD) de wietpas in Maastricht echter door. De burgers en de middenstand betaalden de prijs. Stond Maastricht in 2010, het jaar van Leers' afscheid, nog op twaalf in de Misdaadmeter van het *Algemeen Dagblad*, een jaar later stond de stad op vijf. In de Misdaadmeter van mei 2015, na drie jaar I-criterium, staat Maastricht tweede, direct na Amsterdam. 'Het gat tussen Amsterdam en Maastricht is wel kleiner geworden: in Maastricht nam vorig jaar op veel vlakken de criminaliteit toe, tegen de landelijke trend in', aldus de krant.

Doel van de 'wietpas' was meer veiligheid en minder overlast rond coffeeshops. Het resultaat is tegenovergesteld: Maastricht is de op een na onveiligste stad van het land en de overlast van dealers, op straat en vanuit dealpanden, is enorm toegenomen.

Ansichtkaart van de stichting VOC, 2010

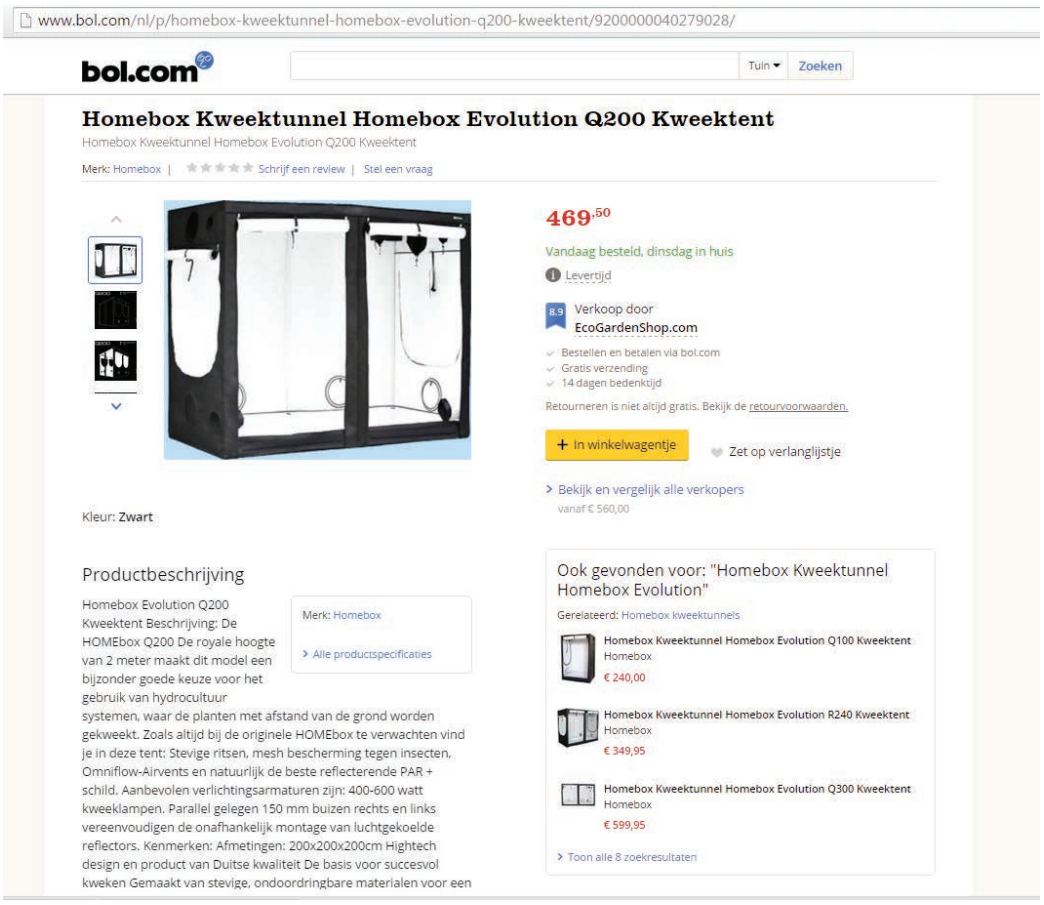

Kweektenten zijn onder andere verkrijgbaar bij Bol.com: 'de basis voor succesvol kweken'...

Hoe ging het in de rest van Nederland met het Ingezetenencriterium? Het antwoord staat in een onderzoek van Maalsté, Huigen en Lallush: '*Verplicht nummer - Onderzoek naar de lokale handhaving van het coffeeshopbeleid*' (februari 2014). In hun conclusie schrijven de auteurs:

> 'Op 1 januari 2013 is het ingezetenencriterium toegevoegd aan de landelijke gedoogcriteria voor coffeeshops. Een jaar na dato blijkt dat niet-ingezetenen nog steeds terecht kunnen voor cannabisproducten in 85% van de coffeeshops. De stelling van de minister van Veiligheid en Justitie dat het ingezetenencriterium bij 90% van de coffeeshopgemeenten onderdeel uit maakt of zeer toekomstig deel gaat uitmaken van het coffeeshopbeleid, krijgt daarmee een andere betekenis.
> De stelling suggereert dat het hier om een zinvolle en succesvolle maatregel gaat. Dit onderzoek laat zien dat het opnemen van deze maatregel in het lokale coffeeshopbeleid bij een belangrijk deel van de gemeenten uitsluitend gebeurde, omdat het vanuit 'Den Haag' is opgelegd. Voor veel gemeenten is het slechts een formaliteit. Een verplicht nummer. In praktijk blijkt het ingezetenencriterium een niet-werkend instrument.'

Growshopwet
De wet 'Strafbaarstelling voorbereiding illegale hennepteelt' is sinds 1 maart 2015 van kracht. Deze 'growshopwet' stelt niet alleen teelt strafbaar, maar ook 'voorbereiding en facilitering' van teelt. De kring van burgers die als potentiële verdachten onder strafbedreiging vallen is aanzienlijk en disproportioneel uitgebreid. Artikel 11a van de Opiumwet luidt immers:

> *'Hij die stoffen of voorwerpen bereid, bewerkt, verwerkt, te koop aanbiedt, verkoopt, aflevert, verstrekt, vervoert, vervaardigt of voorhanden heeft dan wel vervoermiddelen, ruimten, gelden of andere betaalmiddelen voorhanden heeft of gegevens voorhanden heeft, waarvan hij weet of ernstige reden heeft om te vermoeden dat zij bestemd zijn tot het plegen van de in artikel 11, derde en vijfde lid, strafbaar gestelde feiten, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaar of geldboete van de vijfde categorie.'*

Symboolpolitiek
Niet alleen de directie van een tuincentrum is potentieel strafbaar, ook een weekendhulp kan niet langer lichtvaardig een zak potgrond verkopen. Samenstellers van voorlichtingsmateriaal kunnen worden vervolgd en mensen die zonder vooronderzoek hun auto uitlenen. Nu de wet er is zijn er twee mogelijkheden. Als 'de soep niet zo heet gegeten wordt als ze is opgediend' is er sprake van krachteloze symboolpolitiek. De tweede mogelijkheid is dat de growshopwet -hoe tijdrovend en kostbaar ook- wél strikt wordt gehandhaafd. De justitiële keten wordt dan nog zwaarder belast, zonder dat het doel van de wet ook maar iets dichterbij komt. Grootschalige telers kopen hun spullen zelden bij growshops, maar bij de groothandel.

Afstraffing van het OM
Inmiddels zijn de eerste vonnissen in zaken over de growshopwet uitgesproken. Van vijf zaken leidden er één tot een veroordeling, in vier gevallen moest de politie alle in beslag genomen kweek materialen weer terug geven aan de rechtmatige eigenaars. 'Bom onder growshopverbod' concludeerde *De Telegraaf* eind juli 2015. In het *Telegraaf* artikel noemt advocaat Sidney Smeets de vonnissen 'een afstraffing van het OM'. 'De uitspraken laten zien dat het OM veel te lichtvaardig onderzoek doet. Justitie moet veel meer moeite doen om te bewijzen dat de spullen die in een winkel staan daadwerkelijk met grootschalige hennepteelt in verband kunnen worden gebracht.'

'Na roken en overgewicht vormt drinken de grootste bedreiging voor ons welzijn. Een op de twaalf sterfgevallen in Nederland wordt veroorzaakt door overmatig alcoholgebruik. Het veroorzaakt kanker, leveraandoeningen en epilepsie. Eén op de vijf mensen die aanklopt bij de Eerste Hulp heeft een ongeluk gehad waarbij drank in het spel was. Maar ondertussen drinken jongeren hun eerste biertjes al op hun twaalfde. Vaak aangemoedigd door hun ouders of anders verleid door agressieve online-marketing campagnes.' Bron: *NRC/Handelsblad,* 24 oktober 2014

FOTO THINKSTOCK

BURGEMEESTERS

Kritiek op verbod zware wiet

AMSTERDAM. De burgemeesters van Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht, de zogenoemde G4, waarschuwen voor het kabinetsplan om cannabis als harddrugs te bestempelen indien het gehalte van de werkzame stof THC hoger is dan 15 procent. Dat schrijven ze aan staatssecretaris Van Rijn (Volksgezondheid, PvdA). Volgens de G4 is het niet wetenschappelijk bewezen dat de maatregel de gezondheid verbetert. Ook zijn er zorgen over de manier waarop het percentage THC wordt berekend en de gevolgen van een te hoog percentage voor coffeeshophouders. Eigenaren zeggen niet te kunnen weten hoeveel THC hun cannabis bevat, omdat leveranciers voornamelijk in het illegale circuit verkeren. Op verkoop van harddrugs staan hoge straffen. Mocht het plan doorgaan, dan wil de G4 dat coffeeshophouders makkelijk hun cannabis kunnen testen. Ook willen de burgemeesters vrijheid in het handhaven van de wet, door de lokale driehoek van OM, politie en burgemeester. (NRC)

(Bron: *NRC/Handelsblad* 24 februari 2015)

Wijziging Wegenverkeerswet
Sinds 26 september 2014 geldt de gewijzigde 'Wegenverkeerswet in verband met het verbeteren van de aanpak van het rijden onder invloed van drugs'. Sindsdien is '*zero tolerance*' bepalend voor de combinatie van alcohol en een andere drug. Wie -na een eerste waarschuwing- met één pilsje en één jointje als bestuurder wordt aangehouden, kan voorgoed zijn/haar rijbewijs verliezen. Dit is volstrekt disproportioneel, gezien de in tijd beperkte straffen die nu worden opgelegd aan mensen die onder invloed van alcohol een dodelijk ongeluk veroorzaken.
Daar komt bij dat thc twee tot vier weken na het gebruik van cannabis in het bloed aantoonbaar blijft, terwijl het effect hooguit vier uur duurt. Dit betekent dat verkeersdeelname nog weken na het gebruik is uitgesloten, op straffe van verlies van het rijbewijs. Leidend zou moeten zijn in hoeverre de capaciteit om veilig aan het verkeer deel te nemen wordt belemmerd.

15% thc maatregel
Tijdens het rondetafelgesprek over thc in de Tweede Kamer op 6 oktober 2014 spraken alle negentien deskundigen zich uit tegen het voorstel om cannabis met meer dan vijftien procent thc naar Lijst I van de Opiumwet te verplaatsen. Zelfs Max Daniel, voormalig chef van de Taskforce Opsporing Georganiseerde Hennepteelt, zag er problemen in, vooral qua handhaving. Op de VOC website zijn alle ingediende '*position papers*' na te lezen. Heel kort samengevat zijn de belangrijkste bezwaren:

- de maatregel is niet wetenschappelijk onderbouwd
- het percentage is volstrekt willekeurig gekozen
- niet alleen thc maar ook cbd (cannabidiol) is cruciaal bij het effect, juist bij negatieve reacties
- een erkend protocol voor het testen van cannabis ontbreekt
- de maatregel is praktisch onuitvoerbaar voor coffeeshops
- het thc gehalte verschilt binnen de plant en verandert door o.a. opslag
- de maatregel maakt een einde aan het onderscheid tussen soft- en harddrugs

Het laatste bezwaar weegt misschien nog wel het zwaarst. Door een deel van de cannabis tot hard drug te bombarderen ontstaat bij het grote publiek de indruk dat het 'allemaal één pot nat is': wiet, heroïne, GHB, crack... Daarmee gaat de belangrijkste verworvenheid van veertig jaar coffeeshopbeleid bij het grof vuil.

Fundamentele verschillen
Het onderscheid tussen soft - en hard drugs berust op twee fundamentele verschillen tussen cannabis en de middelen op Lijst I van de Opiumwet. Bij cannabis is een dodelijke overdosis onmogelijk en treden na stoppen met het gebruik geen lichamelijke afkickverschijnselen op. Bij de middelen op Lijst I en bij alcohol en tabak komen dodelijke overdoses en lichamelijke afkickverschijnselen wel degelijk voor.

Magda Berndsen, woordvoerder in het cannabisdossier voor D66 en initiatiefnemer van het ingediende initiatief wetsontwerp ter regulering van 'de achterdeur', dat thans ter visie bij de Raad van State ligt.

'De coffeeshops waren en zijn nog steeds bedoeld om ervoor te zorgen dat gebruikers van cannabis niet in aanraking komen met harddrugs. Bovendien is er ook controle op jongeren onder de 18 jaar. Dat werkt gewoon. Als je naar de cijfers kijkt, ook in internationaal opzicht, moet je constateren dat het gedoogbeleid ertoe heeft geleid dat Nederland niet slecht scoort op de gezondheidsrisico's die te maken hebben met het gebruik van softdrugs. Dat mag ook weleens gezegd worden.'

Martin van Rijn (PvdA), staatssecretaris VWS,
Algemeen Overleg coffeeshopbeleid, 16 oktober 2014

6: DE PARTIJEN AAN HET WOORD

‘Binnen de coalitie -ook binnen de VVD- is verdeeldheid. We horen namelijk op lokaal niveau een ander VVD-geluid. In Groningen, Venlo, Amsterdam, Dordrecht, Tilburg en Eindhoven, van noord tot zuid, van grote tot kleine gemeenten en zelfs in Noord-Brabant waar de wietteelt echt corebusiness is, steunt de lokale VVD initiatieven voor gereguleerde wietteelt. Waarom laat de minister de burgemeesters, wethouders en raadsleden in de kou staan? De ruimte voor lokale experimenten is er wel, maar wat ontbreekt is de politieke wil.’
Magda Berndsen, Tweede Kamerlid D66, Dertig ledendebat over gereguleerde wietteelt, 11 juni 2015

‘Ik ben niet voor het promoten van het gebruik van cannabis. We hebben echter een andere houding tegenover cannabis dan tegenover alcohol. Als we consequent willen zijn moeten we beide kanten op gaan. Sluit coffeeshops, maar sluit dan ook de cafés. Als je dat niet doet is dat prima, maar zorg er dan voor dat mensen er veilig toegang toe hebben, dat we weten wie het gebruikt en waar het vandaan komt.’
Marith Volp, Tweede Kamerlid PvdA, AO coffeeshopbeleid, 16 oktober 2014

‘Ik liep naar de studio en dan zie je een coffeeshop en daarnaast een café. De coffeeshophouder kan nergens inkopen, maar mag wel verkopen. De caféhouder, dat is ook een hard drug eigenlijk, die mag wel gewoon legaal inkopen. Nicotine en alcohol zijn nog steeds veel verslavender, slechter voor de volksgezondheid. Dus ik vind dat je dat moet reguleren. Je moet niet aan gaan moedigen dat iedereen wiet gaat roken, of alcohol drinken of sigaretten roken. Je moet reguleren, goed voorlichten en zorgen dat de kwaliteit goed is.’
Liesbeth van Tongeren, Tweede Kamerlid GroenLinks, *EenVandaag Radio*, 24 januari 2014

‘Strenge straffen voor handel in wiet vind ik absurd. VNL zal in het programma ook pleiten voor legalisering van softdrugs. We moeten geen staatswiet gaan kweken maar softdrugs mag net als alcohol verkrijgbaar zijn. Daardoor komt veel geld en mankracht vrij om zwaardere misdaad aan te pakken.’
Bram Moszkowicz, lijsttrekker van nieuwkomer VNL, *NRC/Handelsblad*, 23 mei 2015

‘De sleutel voor de oplossing ligt bij de coalitie van PvdA en VVD. Gunt deze VVD-minister zijn partijgenoten en zijn coalitiepartner, lokale bestuurders, bijna de helft van deze Kamer en -nog belangrijker- een meerderheid van de samenleving een oplossing door lokale experimenten met wietteelt toe te staan?’
Magda Berndsen, Tweede Kamerlid D66, Dertig ledendebat over gereguleerde wietteelt, 11 juni 2015

‘De internationale gemeenschap heeft nog geen enkele interesse getoond actie te ondernemen tegen Uruguay, Portugal en twee staten in de VS, die het gebruik van wiet hebben gelegaliseerd. Dat is misschien nog wel het beste bewijs dat de internationale opvattingen aan het verschuiven zijn en dat het bange standpunt van de minister niet langer houdbaar is. Waar een politieke wil is, kan een weg gevonden worden.’
Michiel van Nispen, Tweede Kamerlid SP, *NRC/Handelsblad*, 18 oktober 2014

‘Wij hebben grote vraagtekens bij de manier waarop nu vorm wordt gegeven aan deze maatregel [thc maximering] en we moeten daarover met het kabinet spreken. Ik denk dat het goed is dat de staatssecretaris ook de uitkomsten van vanmiddag meeneemt in de overweging: is dit nou de manier? Ik denk dat we veel meer aandacht moeten besteden aan voorlichting en preventie en dat we eigenlijk het liefst, dat is ook het standpunt van onze partij, moeten nadenken over regulering. En in ieder geval starten met experimenten daarmee.’
Marith Volp, Tweede Kamerlid PvdA, *Noordhollands Dagblad*, 6 oktober 2014

‘De PvdA is heel kritisch over dit voorstel, dus ik hoop ook dat het niet alleen blijft bij woorden in de media, maar dat ze ook een vuist zullen maken en zeggen: dit voorstel moet helemaal van tafel.’
Vera Bergkamp, Tweede Kamerlid D66, over thc maximering, *Noordhollands Dagblad*, 6 oktober 2014

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Ranking van drugs

Een vergelijking van de schadelijkheid van drugs
Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu rapport 430001001/2009

	01	Crack
	02	Heroïne
→	**03**	**Alcohol**
→	**04**	**Tabak**
	05	Cocaïne
	06	Methamfetamine
	07	Methadon
	08	Amfetamine
	09	Ghb
	10	Benzodiazepines
→	**11**	**Cannabis**
	12	Buprenorphine
	13	Ecstacy
	14	Ketamine
	15	Methylfenidaat
	16	Anabole steroïden
	17	Khat
	18	Lsd
	19	Paddo's

NB: Cannabis staat op de elfde plaats, ná de massaal voorgeschreven kalmerings- en slaapmiddelen (benzodiazepines)

'De rangschikking is bepaald op basis van de driedeling: hoe giftig is het middel (op korte en lange termijn), hoe verslavend is het, en wat is de maatschappelijke schade. Voorbeelden van de laatste factor zijn agressie, verkeersonveiligheid, arbeidsverzuim en zijn zowel op individueel niveau gemeten als op het niveau van de samenleving in zijn geheel.'

Dit RIVM rapport is destijds opgesteld in opdracht van toenmalig VWS minister Ab Klink (CDA)

7: *JOINT REGULATION* UPDATE

De gemeenten aan wie de nieuwe minister van veiligheid en justitie Ard van der Steur (VVD) heeft toegezegd serieus in overleg te treden over de zorgen die zij in het Joint Regulation manifest beschrijven. Tussen haakjes staat het aantal coffeeshops in de betreffende gemeente.

De 59 gemeenten die het manifest Joint Regulation steunen:

Alkmaar (5)
Almelo (2)
Amsterdam (187)
Arnhem (11)
Beek (0)
Bergen (0)
Breda (8)
Culemborg (2)
Delft (5)
Delfzijl (1)
Deventer (4)
Doetinchem (2)
Drachten/Smallingerland (2)
Eindhoven (13)
Enkhuizen (1)
Enschede (10)
Gennep (0)
Sittard-Geleen (4)
Gilze en Rijen (0)
Gorinchem (3)
Groningen (13)
Haarlem (16)
Haarlemmermeer (1)
Harlingen (2)
Heerhugowaard (1)
Heeze-Leende (0)
Helmond (1)
Hengelo (3)
Heerlen (3)
Heusden (0)
Hilversum (8)
Hoorn (2)
Kerkrade (2)
Leeuwarden (12)
Leiden (10)
Maastricht (14)
Nijmegen (14)
Oldambt (2)
Purmerend (2)
Rheden (0)
Roermond (2)
Rotterdam (40)
Schiedam (4)
Terneuzen (1)
Tiel (4)
Tilburg (11)
Utrecht (10)
Velsen (2)
Venlo (3)
Venray (2)
Vlaardingen (3)
Waalre (0)
Wageningen (3)
Weert (2)
Woerden (1)
Zaanstad (3)
Zutphen (3)
Zwijndrecht (1)
Zwolle (4)

In deze 59 Joint Regulation gemeenten zijn 465 coffeeshops gevestigd, ruim 79 procent van het totale aantal coffeeshops in Nederland, 582. (Cijfers afkomstig uit het meest recente onderzoek van bureau Intraval: 'Coffeeshops in Nederland 2014', verschenen mei 2015)

Op de VOC website, www.voc-nederland.org vind u een schat aan actuele informatie over cannabis en de activiteiten van het VOC

Volg het VOC op Twitter (@vocnederland): de makkelijkste en snelste manier om op de hoogte te blijven in het cannabis-dossier

8: NOTEN

Citaten Obama op omslag
'Obama lends support to marijuana legalisation', Independent, 20 april 2015
www.independent.co.uk/news/world/americas/obama-lends-support-to-marijuana-legalisation-we-should-followthe-science-not-the-ideology-10189504.html
Obama on marijuana legalization: 'Important for it to go forward', PBS Newshour, 20 januari 2014
www.pbs.org/newshour/rundown/obama-on-marijuana-legalization-important-for-it-to-go-forward/

Voorwoord
'Van der Staaij: kabinet moet op zoek naar royale meerderheid', NOS Nieuws / NPO, 19 maart 2015
www.npo.nl/van-der-staaij-kabinet-moet-op-zoek-naar-royale-meerderheid/19-03-2015/WO_NOS_815049

Hoofdstuk 1: Internationale ontwikkelingen
'Going the Distance - On and off the road with Barack Obama', The New Yorker, 27 januari 2014
http://www.newyorker.com/magazine/2014/01/27/going-the-distance-2?currentPage=all
Obama on marijuana legalization: 'My suspicion is that you're gonna see other states start looking at this', The Washington Post, 22 januari 2015
www.washingtonpost.com/blogs/govbeat/wp/2015/01/22/obama-on-marijuana-legalization-my-suspicion-is-thatyoure-gonna-see-other-states-start-looking-at-this/
Marijuana Legalization in Colorado: One-Year Status Report, Drug Policy Alliance, 5 januari 2015
http://www.drugpolicy.org/resource/marijuana-legalization-colorado-one-year-status-report
'Repeal Prohibition, Again', New York Times, 27 juli 2014
http://www.nytimes.com/interactive/2014/07/27/opinion/sunday/high-time-marijuana-legalization.html?_r=0
Uitspraken Yury Fedotov, executive director United Nations Office on Drugs and Crime:
'United Nations allow member states to regulate cannabis?', Cannabis News Network, 22 maart 2014
https://youtu.be/4_QHG96aY4M
Congressman Destroys Marijuana Prohibition in 4 Minutes
http://www.marijuana.com/news/2015/02/congressman-destroys-marijuana-prohibition-in-4-minutes
Jamaica's looser marijuana laws go into full effect, The Cannabist / Associated Press, 15 april 2015
http://www.thecannabist.co/2015/04/15/jamaica-marijuana-laws/33298/
'Je kan moeilijk doen alsof thuisteelt en cannabisclubs niet bestaan, De Standaard, 31 oktober 2014
http://www.rotarydrugprevention.be/je-kan-moeilijk-doen-alsof-thuisteelt-en-cannabisclubs-niet-bestaan/
'What can we learn from the Portuguese decriminalization of illicit drugs?' Caitlin Elizabeth Hughes and Alex Stevens, British Journal of Criminology, 2010, 50, 999-1022
http://druglawreform.info/images/stories/documents/BJC-portugal-decrim.pdf
'How Latin America may lead the world in decriminalizing drug use, Time, 9 oktober 2012
http://world.time.com/2012/10/09/how-latin-america-may-lead-the-world-in-decriminalizing-drug-use/
'Jamaican Senate Says Yes To Marijuana On Bob Marley's Birthday', The Huffington Post, 10 februari 2015
http://www.huffingtonpost.com/2015/02/09/jamaica-marijuana-decriminalization_n_6647676.html
Cannabis-Legalisierung: CDU und SPD bremsen, Huffington Post, 8 februari 2015
http://www.huffingtonpost.de/2015/02/08/cannabis-legalisierung-cdu-spd_n_6638810.html

Hoofdstuk 2: Het ministerie en het onderzoek naar de feiten
'De feiten zijn geheel naar wens', NRC/Handelsblad, 11 april 2015
'Minister verdraaide feiten over wietteelt', NRC/Handelsblad, 11 april 2015
'De export van in Nederland geteelde cannabis. Een schatting van de omvang en een bespreking van de mogelijkheden en beperkingen van het onderzoek', WODC, december 2014
https://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/2529-schatting-van-het-percentage-van-de-in-nederland-geteeldecannabis-dat-bestemd-is-voor-de-export.aspx?cp=44&cs=6796
'Commentaar op de WODC-schatting van de export van in Nederland geteelde cannabis', Dr. M.A.L.M. van Assen, Department of Methodology and Statistics, Tilburg School of Social and Behavioral Sciences, 10 december 2014
http://www.detransparanteketen.nl/upload/files/Evaluatie%20exportverhaal%20Marcel%20van%20Assen-2.pdf
'De Nederwietoorlog', KRO Reporter, 2 maart 2012, http://reporter.kro.nl/seizoenen/2012/afleveringen/02-03-2012
'Marijuana, Made in Germany: A Booming Business in Illegal Cannabis Plantations', Der Spiegel, 11 juni 2010
http://www.spiegel.de/international/germany/marijuana-made-in-germany-a-booming-business-in-illegal-cannabisplantations-a-700108.html
'België telt 15.000 cannabistelers', Gazet van Antwerpen, 18 september 2007
http://www.gva.be/cnt/aid608732/belgie-telt-15-000-cannabistelers

Hoofdstuk 3: Het Joint Regulation manifest en het draagvlak voor regulering

Lijst van alle 59 ondertekenaars van het Joint Regulation manifest op de VOC website:
www.voc-nederland.org/2015/08/joint-regulation-update-58-gemeenten-met-79-van-alle-coffeeshops-voorregulering/
'Meerderheid steunt legale marihuana', De Telegraaf, 15 december 2013
www.telegraaf.nl/binnenland/22140447/__Steun_voor_legale_marihuana__.html
'Nederlander voor gecontroleerde hennepteelt', NOS Nieuws, 10 juni 2015
http://nos.nl/artikel/2040620-nederlander-voor-gecontroleerde-hennepteelt.html
'Coffeeshophouders zitten klem tussen de voor- en achterdeur', Deborah Bruin, het Parool, 18 oktober 2014
http://www.parool.nl/parool/nl/30700/OPINIE/article/detail/3771714/2014/10/18/Coffeeshophouders-zitten-klemtussen-de-voor--en-achterdeur.dhtml
'De rechter kan de achterdeur van de coffeeshop openen', NRC/Handelsblad, 4 december 2014

Hoofdstuk 4: Enkele medische aspecten van regulering

'Marijuana Legalization in Colorado: One-Year Status Report', Drug Policy Alliance, juli 2015
'Wiet met veel THC niet extra verslavend voor veelblowers', NRC/Handelsblad, 18 april 2014
'Van veel blowen raak je niet eerder verslaafd', NRC.Next, 19 april 2014
'Predicting the transition from frequent cannabis use to cannabis dependence: A three-year prospective study', Van der Pol P, Liebregts N, De Graaf R, Korf Di, Van den Brink W, Van Laar M. (2013), Drug and Alcohol Dependence 133, 352-359
'Assessing the impact of cannabis use on trends in diagnosed schizophrenia in the United Kingdom from 1996 to 2005', Frisher M, Crome I, Martino O, Croft P. 2009, Schizophrenia Research, vol. 113(2-3), 123-128.
Martin Frisher (School of Pharmacy, Keel University, Verenigd Koninkrijk), die de prevalentie van schizofrenie in de Engelse bevolking op 0.4% becijfert, schaart de beweringen over de schizofrenie en cannabis onder het kopje 'politiek', niet 'wetenschap'. Zie Martin Frisher: 'The science and politics of cannabis, drugs and schizofrenia – Commentary on: cannabis causes schizofrenia? So does nicotine', Addiction Research and Theory, december 2010, 18 (6) 1-3

Hoofdstuk 5: Effecten van repressief beleid

"Amsterdam blijft onveiligste gemeente', Algemeen Dagblad, 12 mei 2015
www.ad.nl/ad/nl/30740/AD-Misdaadmeter/article/detail/4016303/2015/05/12/Amsterdam-blijft-onveiligstegemeente.dhtml
'Misdaadmeter: Maastricht fors onveiliger in één jaar tijd', L1 Nieuws, 11 juni 2011
www.l1.nl/nieuws/misdaadmeter-maastricht-fors-onveiliger-%C3%A9%C3%A9n-jaar-tijd
'Gemeenten negeren verkoopverbod drugs aan buitenlanders', Binnenlands Bestuur, 19 februari 2014
www.binnenlandsbestuur.nl/sociaal/nieuws/gemeenten-negeren-verkoopverbod-drugs-aan.9205903.lynkx
'Verplicht nummer - Onderzoek naar de lokale handhaving van het coffeeshopbeleid', Drs. N. Maalsté, master of Social Science, Drs. M.C. Huigen, master of Supply Chain Management, Drs. S. Lallush, master of Supply Chain Management, Den Haag, februari 2014
http://accesinterdit.nl/images/2014-02/verplicht-nummer-def_1.pdf
Ingediende Position Papers rondetafelgesprek over thc, Tweede Kamer, 6 oktober 2014
www.voc-nederland.org/persberichten_pdf/Position_Papers_RTG_THC_gehalte_d.d._6_okotber_2014.pdf
'Bom onder growshopverbod', De Telegraaf, 29 juli 2015
www.telegraaf.nl/binnenland/24321214/___Bom_onder_growshopverbod___.html

Hoofdstuk 6: De partijen aan het woord

'Opstelten moet experimenten met gereguleerde teelt gewoon toestaan', Michiel van Nispen, NRC/Handelsblad, 18 oktober 2014
www.nrc.nl/handelsblad/van/2014/oktober/18/regulering-van-softdrugs-opstelten-moet-experim-1429143
Verslag van een Algemeen Overleg, gehouden op 19 februari 2014, over het Coffeeshopbeleid
www.tweedekamer.nl/vergaderingen/commissievergaderingen/details?id=2014A00257
Verslag van een Algemeen Overleg, gehouden op 16 oktober 2014, over Coffeeshopbeleid (tweede termijn)
www.tweedekamer.nl/kamerstukken/verslagen/detail?id=2013Z25221&did=2014D40398
Verslag van een Dertig ledendebat over gereguleerde wietteelt in steden, 11 juni 2015
www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvij5epmj1ey0/vjup62dy14ss
'Ik heb te lang met oogkleppen op geleefd', interview met Bram Moszkowicz, NRC/Handelsblad, 23 mei 2015
www.nrc.nl/handelsblad/van/2015/mei/23/ik-heb-te-lang-met-oogkleppen-op-geleefd-1497601
'Debat: hoe de wietteelt te reguleren?', EenVandaag Radio, 24 januari 2014
www.eenvandaag.nl/binnenland/48889/debat_hoe_de_wietteelt_te_reguleren_
'D66: Verbod sterke wiet moet van tafel', Noordhollands Dagblad, 6 oktober 2014
www.noordhollandsdagblad.nl/algemeen/binnenland/article27194544.ece/D66-Verbod-sterke-wiet-moet-van-tafel

2012

2014

2015

In de afgelopen jaren heeft de stichting Verbond voor Opheffing van het Cannabisverbod (VOC) een serie zogenaamde bidbooks uitgebracht om objectieve, verifieerbare informatie over cannabis te verschaffen aan decision makers in de politiek en de journalistiek. Dit is het vierde bidbook.

Het VOC is een onafhankelijke, niet-commerciële stichting, opgericht na het eerste Cannabis Tribunaal in Den Haag, in december 2008. Het VOC stelt zich ten doel in Nederland te komen tot een rechtvaardig en verantwoord cannabisbeleid, dat de volksgezondheid bevordert en de criminaliteit bestrijdt.

COLOFON
Uitgave stichting Verbond voor Opheffing van het Cannabisverbod, september 2015

Tekst & samenstelling: Derrick Bergman
Eindredactie: VOC lobbywerkgroep

Verbond voor Opheffing van het Cannabisverbod

www.voc-nederland.org
Twitter: @vocnederland
info@voc-nederland.org

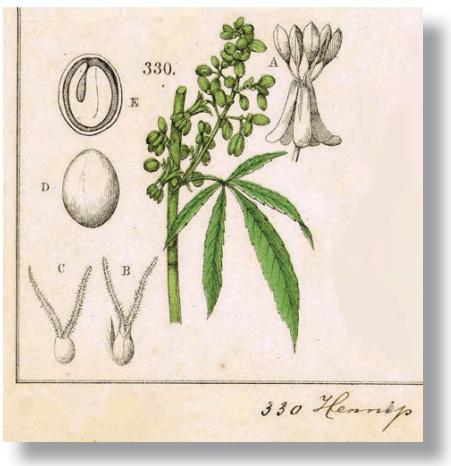

'Hennip', oftewel cannabis in
Oudemans: De Flora van Nederland (1859)